

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سبقت عالی

"سال ۱۳۹۳ اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی"

شماره: ۹۳/۱۵۳۱۹۱

تاریخ: ۱۳۹۳/۰۶/۰۸

پست: دارد

شماره:

تاریخ:

پست:

جهت اطلاع مدیران عامل محترم کلیه بانک های دولتی، غیردولتی، شرکت دولتی پست بانک و موسسات اعتباری توسعه، کوثر مرکزی و عسگریه ارسال می گردد.

با سلام؛

احتراماً، همانگونه که استحضار دارند، ترجمه کتاب "پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم، راهنمای عملی برای ناظران بانکی" طی بخشنامه شماره ۹۲/۳۵۹۵۲۶ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۰۷ در اختیار شبکه بانکی کشور قرار گرفت. این کتاب حاصل بررسی سیستم نظارتی چند کشور توسط کارشناسان بانک جهانی در مورد چگونگی پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم و تعیین سیستم کارآ و مفید نظارتی در این خصوص، با محوریت اعمال نظارت مبتنی بر ریسک بود. یکی از مباحثی که اخیراً در زمینه مقابله با پولشویی در دنیا مطرح شده است مقوله رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم است. در این راستا، گروه ویژه اقدام مالی نیز در ویرایش جدید توصیه‌های خود که در سال ۲۰۱۲ میلادی منتشر شد بر این رویکرد تاکید کرده است. افزون بر این، کمیته نظارت بانکی بال (بازل) نیز در مقدمه ویرایش جدید اصول نظارتی خود در سال ۲۰۱۲ میلادی، این نوع نظارت را مورد اشاره و تایید قرار داده است. با عنایت به موارد فوق، ضرورت تهیه سندی در این زمینه محسوس بود. از این رو، سند پیوست با عنوان «رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم» تهیه شد که به پیوست نسخه‌ای از آن جهت استحضار و بهره برداری تقدیم حضور می‌شود. امید می‌رود انتشار این سند، زمینه لازم را برای ترویج نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم در نظام

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بانکی کشور مهیا ساخته و امکان آشنایی هر چه بیشتر بانکها و موسسات اعتباری کشور با ابعاد و جوانب مختلف این رویکرد را فراهم آورد.

شایان ذکر است نسخه‌ای از این سند در پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی به نشانی WWW.CBI.IR، بخش نظارت بانکی، قسمت مبارزه با پولشویی، زیر مجموعه گزیده پژوهش‌ها در زمینه مبارزه با پولشویی قرار گرفته است و علاقمندان به مطالعه آن می‌توانند به نشانی مذکور مراجعه نمایند.

با امید به آن که انتشار اسنادی از این قبیل بتواند به توسعه و تعمیق مفاهیم بانکداری در نظام بانکی کشور بینجامد، خواهشمند است دستور فرمایند سند مذکور در اختیار واحدهای ذیربط در آن بانک/موسسه قرار گیرد. /۲۱۰۱۹۹۴

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مبارزه با پولشویی

فرید کیان

۲۳۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی
اداره مبارزه با پولشویی

رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری
از پولشویی و تامین مالی تروریسم

ترجمه و تالیف: مریم کشتکار
کارشناس اداره مبارزه با پولشویی
اردیبهشت ۱۳۹۳

رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	<i>پیشگفتار</i>
۱	۱- مقدمه
۳	۲- تمایز بین رویکرد مبتنی بر ریسک و نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۵	۳- دیدگاه گروه ویژه اقدام مالی در مورد رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک و نقش این گروه در توسعه رویکرد فوق در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۷	۳-۱- اصل کلی ریسک لحاظ شده در توصیه‌های پیشین گروه ویژه اقدام مالی
۸	۳-۲- سایر موارد ریسک خاص، لحاظ شده در توصیه‌های پیشین گروه ویژه اقدام مالی
۸	۳-۲-۱- ریسک‌های مورد نظر در خصوص شناسایی دقیق مشتری
۹	۳-۲-۲- ریسک‌های مورد نظر در توصیه‌های ۱۵ و ۲۲ پیشین مرتبط با سیستم کنترل داخلی موسسات مالی
۹	۳-۲-۳- ریسک‌های مورد نظر در توصیه‌های ۲۳ پیشین در خصوص مقررات و نظارت توسط مقامات ذیصلاح
۱۰	۳-۲-۴- ریسک‌های مورد نظر در توصیه‌های ۱۲، ۱۶ و ۲۴ پیشین در خصوص مقید کردن کسب وکارهای غیر مالی به در نظر گرفتن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم
۱۰	۳-۳- رویکرد ریسک محور در توصیه‌های تجدید نظر شده گروه ویژه اقدام مالی
۱۸	۴- ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم و نحوه ارزیابی آن
۱۸	۴-۱- بررسی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم
۱۹	۴-۲- روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۲۰	۴-۳- مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم از نظر کمیته نظارت بانکی (بال/بازل)
۲۴	۵- منافع بالقوه و چالش‌های رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم (مپ/تت)
۲۴	۵-۱- منافع بالقوه رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت
۲۵	۵-۲- چالش‌های روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت
۲۸	۶- مراحل ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در رویکرد مبتنی بر ریسک
۲۸	۶-۱- تعیین جنبه‌های آسیب‌پذیر فعالیت موسسه نسبت به خطر پولشویی/تامین مالی تروریسم
۲۹	۶-۲- بررسی انواع مشتری‌های موسسه
۳۰	۶-۳- بررسی کشورهای مرتبط با موسسه مالی

۳۱	۶-۴- بررسی سازمان‌های مرتبط با موسسه مالی
۳۱	۶-۵- ارزیابی و حسابرسی برنامه بررسی ریسک یک موسسه
۳۲	۷- رهنمودهایی برای مقامات دولتی در مورد نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۳۲	۷-۱- اصول اساسی برای اعمال روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک
۳۶	۷-۲- ارزیابی ریسک ملی
۳۸	۸- رهنمودهایی برای موسسه‌های مالی در مورد اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک
۳۹	۸-۱- گروه‌بندی ریسک
۳۹	۸-۲- بررسی ریسک کشوری / منطقه جغرافیایی
۴۰	۸-۳- بررسی ریسک مشتری
۴۱	۸-۴- بررسی ریسک محصول / خدمت
۴۲	۸-۵- بررسی متغیرهای تاثیر گذار بر ریسک پولشویی/تامین مالی یک موسسه مالی
۴۳	۸-۶- کنترل موقعیت‌های پرریسک توسط موسسات مالی
۴۳	۹- برنامه کاربردی روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم دربانک‌ها و موسسات مالی
۴۴	۹-۱- شناسایی مشتری / شناسایی دقیق مشتری
۴۵	۹-۲- پایش نقل و انتقالات و مشتریان
۴۷	۹-۳- گزارش‌دهی نقل و انتقالات مشکوک
۴۸	۹-۴- کنترل‌های داخلی در رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۵۰	۹-۵- آموزش و آگاهی
۵۱	۱۰- نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۵۳	۱۱- نحوه تجزیه و تحلیل و ارزیابی ریسک موسسات مالی توسط ناظران بانکی، پیشنهادی کمیته نظارت بانکی بال (بازل)
۵۶	۱۲- تجربه برخی از کشورها در خصوص نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم
۵۹	کلام آخر
۶۰	پی نوشت‌ها
۶۲	فهرست منابع

در سال ۲۰۰۹ میلادی، بانک جهانی کتابی با عنوان **" Preventing Money Laundering and terrorist Financing, A practical Guide for Bank Supervisors"** منتشر کرد. مدیر وقت اداره مبارزه با پولشویی بانک مرکزی ج.ا.ایران جناب آقای عبدالمهدی ارجمند نژاد، ترجمه و انتشار این کتاب را مفید تشخیص دادند. بنابراین ایشان در سال ۱۳۹۱ ترجمه این کتاب را به اینجانب محول کردند. ترجمه کتاب در اواخر سال ۱۳۹۱ به پایان رسید و کتاب وارد مرحله چاپ و اخذ مجوز انتشار شد و سرانجام در پایان سال ۱۳۹۲ این کتاب با عنوان **" پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم، راهنمای عملی برای ناظران بانکی"** چاپ و منتشر شد و در اختیار شبکه بانکی کشور نیز قرار گرفت. این کتاب در واقع حاصل بررسی سیستم نظارتی چند کشور توسط کارشناسان بانک جهانی در خصوص چگونگی پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم و تعیین سیستم کارآ و مفید نظارتی در این خصوص بود. با مطالعه دقیق و ترجمه این کتاب دریافتم که محور و توصیه اصلی این کتاب، اعمال نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم است. همچنین با عنایت به اینکه گروه ویژه اقدام مالی نیز در همین راستا در ویرایش جدید توصیه‌های خود در سال ۲۰۱۲ بر رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم تاکید کرده بود و افزون بر این، کمیته نظارت بانکی بال(بازل) نیز در مقدمه ویرایش جدید اصول نظارتی خود در سال ۲۰۱۲، نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم را مورد اشاره و تایید قرار داده بود، همه این موارد انگیزه ای شد که کنکاشی در مورد چگونگی رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم انجام دهم. در این راستا به مطالعه مقالات و کتاب‌های قابل دسترس در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم پرداختم. حاصل این مطالعه، تالیف متن پیش رو است که امید می‌رود انتشار آن، نخستین گام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به عنوان مقام ناظر بر بانکها و موسسات اعتباری کشور برای ترویج رویکرد مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم و اعمال نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم باشد و بدینوسیله این نهاد بتواند با صدور دستورالعمل لازم در این خصوص، بانکها و موسسات اعتباری را موظف کند رویکرد مبتنی بر ریسک را برای پیشگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم در پیش گیرند. همچنین بانک مرکزی و نظام بانکی با اعمال نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم بتوانند با کارایی بیشتری مانع سوء استفاده از بانکها برای مقاصد پولشویی شوند. همچنین امید می‌رود که این سند بتواند نقش و جایگاه رویکرد مبتنی بر ریسک را برای ناظران بانکی تبیین نموده و به توسعه و تعمیق این مفهوم در ادبیات بانکداری کشور بیانجامد.

مریم کشتکار، کارشناس اداره مبارزه با پولشویی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

اردیبهشت ۱۳۹۳

رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم

۱- مقدمه:

برای انجام بازرسی جامع هربانک در خصوص مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم (مپ / تت)، لازم است که هربانک سالانه در این خصوص مورد بررسی قرار گیرد. اما با وجود محدودیت بودجه‌ای و محدودیت تعداد بازرس‌ها و سایر متخصصان نظارتی، بازرسی جامع معمولاً عملی نیست.

برای بازرسی یک بانک روش‌های متنوعی وجود دارد، از آن جمله: روش یا رویکرد یک قاعده برای همه^۱ و روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک. در روش نخست، مقام نظارتی صرف نظر از اندازه و نوع فعالیت و مشتری‌های یک بانک یا موسسه مالی، منابع نظارتی خود جهت نظارت بر بانک‌ها یا موسسات مالی را به طور برابر بین آنها توزیع می‌کند، به این معنی که تمام سازمان‌های مالی، مشتری‌ها و محصولات آنها به میزان برابری مورد توجه و نظارت قرار می‌گیرند یا اینکه منابع، بر اساس عواملی غیر از ارزیابی ریسک هدف‌گذاری می‌شوند. اما در روش دوم، مقام ناظر به منظور نظارت بر موسسات فوق، با توجه به اندازه، حجم فعالیت، نوع فعالیت و مشتری‌های موسسات پولی و مالی، منابع نظارتی موجود خود را بین موسسات فوق توزیع می‌کند. تجربه کشورهای مختلف حاکی از آن است که رویکرد یا روش کاراً و موثر برای نظارت بر بانک‌ها، نظارت مبتنی بر ریسک است^۲. این رویکرد توسط گروه ویژه اقدام مالی^۳ (FATF) نیز توصیه شده است. در این رویکرد یا روش، مجموعه ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم بانک یا موسسه مالی به عنوان مبنایی برای بررسی برنامه مطابقت مپ / تت و تعیین اثربخشی سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مپ / تت بانک یا موسسه مالی به کارگرفته می‌شود. در این روش یا رویکرد با بررسی و کنترل نقل و انتقالات یا تراکنش‌ها، مشخص می‌شود آیا سازکارهای موجود در بانک در خصوص مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم (مپ / تت) همانگونه که طراحی شده‌اند عمل می‌کنند. در واقع هدف این رویکرد یا روش، حداقل کردن هزینه‌های تطبیق عملیات بانک با برنامه مپ / تت آن و اطمینان یافتن از هدایت منابع نظارتی به سوی بانک‌های پر ریسک است. به عبارت دیگر، در رویکرد یا روش اخیر منابع نظارتی بر اساس، اولویت‌ها تخصیص داده می‌شود و موسسات با ریسک‌های بالاتر مورد توجه و نظارت بیشتری قرار می‌گیرند.

با پذیرش رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک، ناظران بانکی می‌توانند تمرکز خود را روی بانک‌هایی بگذارند که با احتمال بیشتری در معرض ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم هستند. بر این اساس، بانک‌هایی که فعالیت‌های پیچیده‌تری انجام می‌دهند و یا بانک‌های بزرگتر که درگیر نقل و انتقالات برون مرزی

هستند یا بانک‌هایی که تمرکز فعالیت‌شان بر خدمات بانکی اختصاصی است، بیشتر مورد نظارت و بازرسی قرار می‌گیرند.

با عنایت به کمبود منابع نظارتی (هم از نظر منابع مالی، هم از نظر تعداد بازرسان نظارتی) در اکثر کشورها و در نتیجه، توجیه اقتصادی نظارت مبتنی بر ریسک، همچنین با نظر به توصیه گروه ویژه اقدام مالی مبنی بر اعمال رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت، متن پیش‌رو به منظور آشنایی بیشتر کارکنان بانک‌ها و ناظران بانکی با این روش یا رویکرد، به معرفی رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم و نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم (مپ/تت) می‌پردازد. در این راستا در ابتدا با عنایت به تمایز بین رویکرد مبتنی بر ریسک و نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم وجه تمایز آنها مشخص می‌شود. سپس با نظر به این که گروه ویژه اقدام مالی به کارگیری رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت را توصیه کرده است، دیدگاه این گروه در این خصوص مورد نظر قرار گرفته، سپس تعریفی از ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم ارائه شده، پس از آن به چگونگی و مراحل بررسی ریسک پولشویی/تامین مالی پرداخته و در این راستا، به ویژه نظرات گروه ویژه اقدام مالی مورد توجه قرار گرفته و در مواردی نیز نظرات کمیته نظارت بانکی بال (بازل) در خصوص مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد اشاره قرار گرفته است. در بخش دیگر، روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد نظر قرار گرفته و سپس با عنایت به رابطه بین رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی و مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم، نظر کمیته نظارت بانکی بال (بازل)^۴ در خصوص مدیریت صحیح ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد بحث قرار گرفته است. پس از آن، منافع و چالش‌های رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد نظر قرار گرفته است و سپس، به مراحل ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در رویکرد مبتنی بر ریسک پرداخته و پس از آن، به ذکر رهنمودهایی برای مقامات دولتی در مورد نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت پرداخته شده است. در ادامه، رهنمودهایی برای موسسه‌های مالی در مورد اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک ارائه شده است. در بخش دیگر، برنامه کاربردی برای اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت در موسسات مالی ارائه شده است. پس از آن، نظارت مبتنی بر ریسک و چگونگی انجام آن مورد نظر قرار گرفته است. نحوه تجزیه و تحلیل و ارزیابی ریسک موسسات مالی توسط ناظران بانکی، پیشنهادی کمیته نظارت

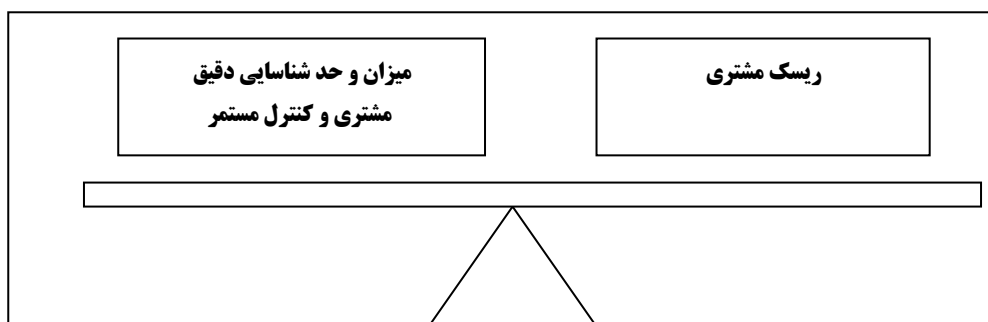
بانکی بال (بازل) موضوع بعدی در این زمینه است و در بخش پایانی نیز، تجربه برخی از کشورها در خصوص نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد نظر قرار گرفته است.

۲- تمایز بین رویکرد مبتنی بر ریسک و نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم

رویکرد مبتنی بر ریسک برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم یا سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مبتنی بر ریسک در موسسه‌های مالی که به منظور ارزیابی و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی این موسسات توسط خودشان به کار گرفته می‌شود، متمایز از نظارت مبتنی بر ریسک است.^۵ رویکرد مبتنی بر ریسک برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم بدین معنی است که بنگاه‌ها برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی به کارگیرند که نسبت به ریسک حساس باشند. به عبارت دیگر، در این رویکرد، بنگاه‌ها ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را برای موسسه خود مشخص و ارزیابی می‌کنند و سیستم‌ها و کنترل‌های مناسبی برای مدیریت و کاهش ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم موسسه خود به کار می‌گیرند. همچنین بنگاه‌هایی که رویکرد مبتنی بر ریسک را برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم به کار می‌گیرند، می‌توانند منابع نظارتی موجود برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم را نیز در جاهایی متمرکز کنند که بیشترین اثر را داشته باشد. در این راستا، بنگاه‌ها باید سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی در خصوص شناسایی و کنترل مشتری داشته باشند. از آنجا که قوانین و مقررات، معمولاً جزئیات چگونگی انجام این کار را تعیین نمی‌کنند بنابراین، نحوه عمل هر بنگاه در این خصوص بستگی به ماهیت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم که بنگاه با آن روبرو است و نیز نوع محصولات عرضه شده به مشتری توسط بنگاه دارد. برای مثال، یک بانک با تعداد زیادی مشتری لازم است برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم یک سیستم نرم افزاری را طراحی یا خریداری کند، در حالیکه یک موسسه کوچکتر برای کنترل مشتری‌های خود می‌تواند سیستمی با فن‌آوری پایین‌تری را به کارگیرد.

یک سیستم مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم با رویکرد مبتنی بر ریسک در یک موسسه مالی نیز باید به گونه‌ای طراحی شود که در آن بین ریسک مشتری، میزان و حد شناسایی دقیق مشتری و میزان نظارت مستمر، توازن و تناسبی وجود داشته باشد.

توازن بین ریسک و میزان شناسایی دقیق مشتری و کنترل مستمر در رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/ت

در یک بانک یا موسسه مالی با رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم، برای بررسی و تعیین ریسک پولشویی/تامین مالی مشتریها؛ باید ریسک مشتری، ریسک کشور محل اقامت مشتری، ریسک محصول/خدمت دریافتی مشتری و ریسک نحوه ارائه محصول/خدمت دریافتی مشتری بررسی و در نهایت پس از تعیین مستند رتبه ریسک مشتریها، سوابق و اسناد مربوط نیز ثبت و بایگانی شود.

در یک سیستم نظارتی مبتنی بر ریسک نیز همچنان که در اصول اساسی کمیته بال(بازل) تجدید نظر شده در سال ۲۰۱۲ آمده است، در برنامه ریزی نظارتی و انجام نظارت، تخصیص منابع نظارتی با نظر به ریسک‌هایی که موسسه مالی در معرض آن است، مورد تایید است. لازم به ذکر است که کمیته نظارت بانکی بال(بازل) در مقدمه متدولوژی اصول نظارت بانکی خود(ویرایش سال ۲۰۰۶) متذکر شده بود که از زمان انتشار اصول نظارتی بازل در سال ۱۹۹۷، رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک توسط برخی از مقامات نظارتی پذیرفته شده است اما از آنجا که اجماع بین‌المللی در مورد چنین رویکردی وجود ندارد، کمیته نیز در اصول اساسی نظارتی خود ذکری از این رویکرد نکرده و مقامات نظارتی نیز ملزم به اعمال این رویکرد نیستند؛^۷ اما این کمیته در مقدمه ویرایش جدید اصول نظارتی خود در سال ۲۰۱۲، نظارت مبتنی بر ریسک را مورد اشاره قراردادده و تاکید می‌کند در این رویکرد نظارتی، منابع نظارتی در جاهای موثرتر به کار گرفته می‌شود و ناظران زمان و منابع بیشتری را به نظارت بانک‌های پرخطرتر اختصاص می‌دهند.

به هر حال از نظر کمیته نظارت بانکی بال، روش مقام نظارتی برای تخصیص منابع نظارتی باید دربرگیرنده شاخص‌های مختلفی باشد، از آن جمله: تمرکز و حوزه اصلی فعالیت موسسه، مجموعه کل ریسک موسسه، محیط کنترل داخلی و همسنجی مناسب بین موسسه‌های مالی.^۸ در اصل ۲۹ ویرایش جدید اصول نظارتی بازل نیز به صراحت ذکر شده است ناظران باید مشخص کنند بانکها به منظور ترویج استانداردهای

حرفه‌ای و اخلاقی در بخش مالی، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مناسبی به کار می‌گیرند تا مانع سوء استفاده از بانکها در فعالیت‌های مجرمانه در سطح ملی و بین‌المللی شوند، از آن جمله قواعد شناسایی دقیق مشتری است. کمیته بازل در ژانویه ۲۰۱۴ نیز با انتشار گزارشی تحت عنوان مدیریت صحیح ریسک‌های مرتبط با پولشویی/تامین مالی تروریسم، رویه‌ها و سیاست‌های اجرایی مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم را مورد نظر قرار داده و آن را تایید کرده است.^۹ این سند متذکر می‌شود که ناظران، هنگام نظارت بر بانکها در خصوص مپ/تت باید رویکرد مبتنی بر ریسک را بپذیرند. همچنین ناظران باید تایید کنند، آیا بانکها به اندازه کافی از اختیارات خود در خصوص اعمال اقدامات مپ/تت بر پایه رویکرد مبتنی بر ریسک استفاده کرده‌اند؟ این سند همچنین متذکر می‌شود اطلاعات بانکها در خصوص شناسایی دقیق مشتری باید بر اساس رویکرد مبتنی بر ریسک به روز شود. در این سند، همچنین کمیته از پذیرش و اعمال استانداردها یا توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی توسط بانکها حمایت کرده است.

در خصوص نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت باید متذکر شد این شیوه نظارت، بدون اعمال رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت توسط موسسات مالی امکان پذیر نیست یا بسیار مشکل خواهد بود. در نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت نیز روش به کار گرفته شده برای تخصیص منابع نظارتی باید به طور مستمر به روز شود به طوری که بازتابی از ماهیت، اهمیت و حوزه ریسک‌هایی باشد که موسسه مالی در معرض آنها قرار دارد. این اولویت‌بندی، ناظران را هدایت می‌کند به موسسه‌های مالی فعال در زمینه‌های پر ریسک از نظر پولشویی/تامین مالی تروریسم توجه بیشتری کنند. به هر حال، عوامل ریسکی که برای اولویت‌بندی عمل نظارتی به کار گرفته می‌شود نه تنها به ریسک ذاتی فعالیت خاص هر موسسه، بلکه به کیفیت و کارایی سیستم‌های مدیریت و کنترل ریسک هر موسسه نیز بستگی دارد. لازم به ذکر است وجود یک سیستم نظارتی و پایش مبتنی بر ریسک، جزء اساسی یک برنامه موثر مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم - در سطح کلان یا ملی و سطح خرد یا بنگاه - نیز محسوب می‌شود.^{۱۰}

۳- دیدگاه گروه ویژه اقدام مالی در مورد رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک و نقش این گروه در توسعه رویکرد فوق در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم

بر اساس نظر گروه ویژه اقدام مالی، برای مشخص کردن مناطق پر ریسک از نظر پولشویی/تامین مالی تروریسم، باید تجزیه و تحلیل ریسک انجام شود. در این راستا لازم است مقامات ذیصلاح هر کشور، مناطق اصلی آسیب‌پذیری کشور نسبت به ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را مشخص کنند. موسسه‌ها نیز لازم است مشتری‌ها، محصولات و خدمات پرریسک، همچنین شیوه ارائه محصولات و خدمات و

مناطق جغرافیایی محل استقرار واحدهای تابع خود را از نظر دربرداشتن ریسک پولشویی/تامین مالی مشخص کنند. از نظر گروه فوق این بررسی‌ها نباید ایستا باشد، بدین معنی که در طول زمان و بسته به چگونگی تهدیدها و شرایط، بررسی ریسک نیز باید تغییر کند. بر این اساس برای ارزیابی ریسک باید رویه‌های مناسبی طراحی شود، به گونه‌ای که برای کنترل ریسک در سطوح بالاتر باید روش‌های پیشرفته به کار گرفته شود، اما برای سطوح پایین ریسک، به کارگیری روش‌های ساده کنترل کفایت می‌کند. برای مثال در بخش خدمات مالی، این اقدامات کنترلی شامل شناسایی کامل مشتری و کنترل نقل و انتقالات با کمک ابزارهای پیشرفته می‌شود.

هر چند از نظر گروه ویژه اقدام مالی، اصول و روش‌های پذیرفته شده بین المللی برای تعیین ماهیت و وسعت روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم وجود ندارد،^{۱۱} اما به طور کلی رویکرد یا روش موثر مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت، شامل شناسایی و طبقه‌بندی ریسک‌های پولشویی/تامین مالی تروریسم و برقراری کنترل‌های معقول بر اساس ریسک‌های شناخته شده است. چنین روش یا رویکردی به موسسه‌های مالی اجازه می‌دهد قضاوت‌های حرفه‌ای معقول و مستدلی نسبت به مشتری خود انجام دهند. با به کارگیری رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک که به خوبی مهندسی شده و مستدل باشد، تصمیم موسسه‌های مالی در مورد مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم توجیه خواهد داشت و موسسه‌های مالی خواهند توانست مشتریان خود را مورد قضاوت حرفه‌ای قرار دهند.

از نظر گروه ویژه اقدام مالی، رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک نباید به گونه‌ای باشد که مانع نقل و انتقالات مالی مشتری‌های موجود یا مشتری‌های بالقوه موسسه مالی شود، بلکه این روش باید به گونه‌ای طراحی شود که به موسسه‌های مالی کمک کند به طور موثری ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را مدیریت کنند. روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک زمانی که به طور معقولی طراحی شده باشد، یک ساختار کنترلی موثر و مناسب برای مدیریت ریسک‌های قابل شناسایی پولشویی/تامین مالی تروریسم فراهم می‌کند. به هر حال این نکته را باید در نظر داشت حتی کنترل‌های منطقی اعمال شده، از جمله کنترل‌های اعمال شده در رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت نیز قادر به کشف و شناسایی تمام موارد پولشویی/تامین مالی تروریسم نخواهد بود. بنابراین تنظیم‌کنندگان مقررات، مقامات قضایی، مجریان قانون باید توجه خاصی به درست و معقول بودن روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک هر یک از موسسه‌های مالی برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم داشته باشند. زمانی که این موسسات به علت شکست در پیاده‌سازی روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک یا شکست برنامه مپ/تت مبتنی بر ریسک که فاقد طراحی مناسب است، نتوانند به

طور موثری ریسک‌ها را کاهش دهند، تدوین کنندگان مقررات، مجریان قانون یا مقامات قضایی باید وضع جرمه‌ها یا سایر راه‌حل‌های مناسب نظارتی / اجرایی را مورد نظر قرار دهند.

گروه ویژه اقدام مالی بر اساس دیدگاه خود در خصوص رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/ت پیوسته در توصیه‌های تدوینی خود، اصول نظارتی مبتنی بر ریسک را لحاظ کرده است؛ به طوری که در نسخه‌های پیشین توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی در سال ۱۹۹۶، ۲۰۰۱ و ۲۰۰۳ نیز درجات مختلفی از ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم برای انواع خاصی از موسسات مالی یا برای انواع خاصی از مشتریان، محصولات یا نقل و انتقالات، مورد نظر قرار گرفته بود. بر اساس توصیه‌های مذکور کشورها می‌توانستند ریسک را به دو صورت مورد نظر قرار دهند: الف) اصل کلی ریسک که تنها برای موسسات مالی کاربرد داشت و اجازه می‌داد کشورها در برخی موارد توصیه‌های معینی را گزینش کنند نه اینکه آنها را به طور کامل یا جزئی به کارگیرند و ب) در توصیه‌های خاصی نیز درجه ریسک موضوعی بود که یک کشور یا باید در صورتی که ریسک از یک حدی بالاتر بود، آن را مورد نظر قرار می‌داد یا در صورتی که ریسک از حدی پایین تر بود، آن را در نظر نمی‌گرفت^{۱۲}.

لازم به ذکر است گروه ویژه اقدام مالی با عنایت به اهمیت رویکرد مبتنی بر ریسک، در نشست خود با نمایندگان بخش‌های بانکی و اوراق بهادار در دسامبر سال ۲۰۰۵ نیز موافقت خود را با تشکیل یک گروه مشاوره‌ای الکترونیکی در خصوص رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک اعلام کرد.

در این بخش به منظور مشخص شدن تفاوت دیدگاه گروه ویژه اقدام مالی لحاظ شده در توصیه‌های پیشین و ویرایش جدید توصیه‌های این گروه در خصوص مدیریت، کاهش ریسک پولشویی/تامین و مقابله با پولشویی/تامین لازم دیده شد که مقایسه تطبیقی مختصری بین توصیه‌های پیشین و کنونی این گروه در خصوص ارزیابی و مقابله با ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم انجام شود، تا خوانندگان بهتر به اهمیت رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم در نگارش جدید توصیه‌ها پی ببرند.

۳-۱- اصل کلی ریسک لحاظ شده در توصیه‌های پیشین ۱۳ گروه ویژه اقدام مالی

پیش از سال ۲۰۱۲ که آخرین ویرایش و اصلاحات توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی منتشر شد، در توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی، یک کشور می‌توانست تصمیم بگیرد مجموعه کامل اقدامات مپ/ت لحاظ شده در توصیه‌های پیشین شماره‌های ۱۱-۵، ۱۵-۱۳، ۱۸ و ۲۲-۲۱ را در مورد تمام انواع موسسات

مالی اعمال کند. یک کشور همچنین می‌توانست در صورت وجود محدودیت‌هایی، تصمیم بگیرد اعمال توصیه‌های خاصی را محدود کند. این امر نیز به ندرت و با دلایل قابل توجیهی امکان‌پذیر بود. از آن جمله:

○ در صورت انجام فعالیت مالی توسط فرد یا موسسه، به صورت بسیار محدود یا موردی، به طوری که احتمال پولشویی/تامین مالی تروریسم کم باشد. در این صورت یک کشور می‌توانست عدم ضرورت به کارگیری اقدامات مبارزه با پولشویی به طور کامل یا جزیی توسط موسسات مالی را اعمال کند.

○ در شرایط بسیار محدود و قابل توجیه و در صورت اثبات پایین بودن ریسک پولشویی، یک کشور می‌توانست تصمیم بگیرد همه یا برخی از توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی را برای برخی از فعالیت‌های مالی اعمال نکند.

۳-۲- سایر موارد ریسک خاص، لحاظ شده در توصیه‌های پیشین گروه ویژه اقدام مالی^{۱۴}

در توصیه‌های پیشین گروه ویژه اقدام مالی، افزون بر اصل کلی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم، رویکرد مبتنی بر ریسک نیز یا لحاظ شده بود یا به طور ذاتی بخشی از توصیه‌های فوق یا مرتبط با توصیه‌های فوق بود. به طوری که در مورد موسسات، مشاغل و حرفه‌هایی که مشمول توصیه‌های فوق بودند، به طور کلی ریسک در چهار حوزه اصلی مورد نظر قرار گرفته بود:

(۱) اقدامات در خصوص شناسایی دقیق مشتری (توصیه‌های ۹-۵ پیشین)؛

(۲) سیستم‌های کنترل داخلی موسسات (توصیه‌های ۱۵ و ۲۲ پیشین)؛

(۳) وضع مقررات و نظارت توسط مقامات ذیصلاح (توصیه ۲۳ پیشین)؛

(۴) مقید کردن کشورها به اینکه اجازه دهند حرفه‌ها و کسب کارهای غیرمالی به روش مشابه

موسسات مالی، ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را در نظر بگیرند (توصیه‌های ۱۲، ۱۶ و ۲۴ پیشین).

۳-۲-۱- ریسک‌های مورد نظر در خصوص شناسایی دقیق مشتری

در این توصیه‌ها، ریسک به چند صورت مورد نظر قرار گرفته بود:

الف) موارد پرریسک؛ در توصیه شماره ۵ هر کشوری باید موسسات مالی را ملزم می‌کرد شناسایی

دقیق مشتری را در مورد مشتری ن پرریسک، نقل و انتقالات یا روابط کاری پرریسک خود انجام دهند.

ب) موارد کم ریسک؛ یک کشور می‌توانست اجازه دهد موسسه‌های مالی در تصمیم‌گیری برای

وسعت اقدامات در خصوص شناسایی دقیق مشتری، ریسک‌های پایین‌تر را نیز در نظر بگیرند. بنابراین

موسسات مالی می‌توانستند اقدامات لازم برای شناسایی دقیق مشتری را کم کرده یا ساده کنند. دو نمونه از موسسات کم ریسک عبارت بودند از: موسسه‌های مالی مقید به رعایت توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی مشمول نظارت برای تطابق با این توصیه‌ها و شرکت‌های عمومی پذیرفته شده در بورس که ملزم به رعایت الزامات افشاء هستند.

ج) ریسک ناشی از اختراعات؛ یک کشور طبق توصیه شماره ۸ پیشین گروه ویژه اقدام مالی باید موسسه‌های مالی را از این نظر که با بکارگیری تکنولوژی‌های پیشرفته می‌توانند ریسک ناشی از گمنامی مشتری را افزایش دهند، مورد نظر قرار می‌داد.

د) مکانیزم بررسی ریسک؛ طبق استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی این انتظار وجود داشت که مکانیزم مناسب بررسی شده توسط مقامات ذیصلاح یا رویه‌هایی پذیرفته شده توسط موسسه‌های مالی، درجه ریسک و چگونگی مدیریت ریسک و اهداف موسسه را مشخص کنند. افزون بر این، در جاهایی که مقامات ذیصلاح دستورالعمل‌هایی برای موسسه‌های مالی در خصوص رویه‌های مناسب مبتنی بر ریسک انتشار داده بودند، باید مشخص می‌شد آیا آنها، این دستورالعمل‌ها را در عمل به کار می‌گیرند؟ در توصیه‌های فوق، در مکانیزم بررسی ریسک موسسه، اهمیت ریسک کشور نیز مورد نظر قرار گرفته بود (توصیه ۵ و ۹ پیشین).

۲-۲-۳- ریسک‌های مورد نظر در توصیه ۱۵ و ۲۲ پیشین مرتبط با سیستم کنترل داخلی موسسات مالی

در خصوص سیستم‌های کنترل داخلی، طبق توصیه پانزدهم پیشین، ایجاد رویه‌های داخلی مناسب، سیستم‌های آموزشی و حسابرسی با ملاحظه مستمر و ویژه در مورد پتانسیل ریسک‌های پولشویی/تامین مالی تروریسم از ناحیه مشتری‌ها، محصولات، خدمات و مناطق جغرافیایی حوزه فعالیت موسسه و غیره مورد تاکید بود. بر اساس توصیه ۲۲ پیشین نیز لازم بود در زمان بررسی اقدامات انجام شده توسط واحدهای تابعه و شعبه‌های خارجی، ریسک کشور محل استقرار شعبه‌های فوق نیز مورد نظر قرار گیرد.

۳-۲-۳- ریسک‌های مورد نظر در توصیه ۲۳ پیشین در خصوص مقررات و نظارت توسط مقامات ذیصلاح

طبق توصیه ۲۳ پیشین (در مورد موسسات مالی، غیر از موسسات مشمول اصول اصلی نظارت کمیته بازل یا افراد ارائه‌دهنده خدمات انتقال ارزش یا پول^{۱۵})، یک کشور می‌توانست هنگام تعیین وسعت اقدامات برای اخذ مجوز یا ثبت فعالیت موسسات در بخش مالی خاص، ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را در نظر داشته؛ موسسات مالی را به منظور مپ/تت مورد نظارت و بازرسی قرار دهد. در صورت اثبات پایین بودن

ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم نیز اقدامات برای اخذ مجوز یا ثبت فعالیت می‌توانست آسان‌تر باشد. وسعت اقدامات الزامی ارائه دهندگان خدمات انتقال ارزش یا پول و خدمات تبدیل پول/ارز برای اخذ مجوز، رعایت حداقل استانداردهای اعلام شده بود. طبق توصیه ۲۳، موسسات مالی مشمول اصول اساسی نظارت کمیته بازل باید همچنین بخش‌هایی از اصول اساسی کمیته بازل مربوط به مپ/تت (بخش‌هایی که به طور صریح در توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی لحاظ نشده است) را نیز اعمال می‌کردند. برای مثال به منظور مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم، داشتن مجوز فعالیت برای موسسات ضروری بود.

۳-۲-۴- ریسک‌های مورد نظر در توصیه‌های ۱۲، ۱۶ و ۲۴ پیشین در خصوص مقید کردن کسب و کارهای غیر مالی به در نظر گرفتن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم

در خصوص اعمال اقدامات مپ/تت توسط کسب و کارهای غیرمالی، طبق توصیه‌های ۱۲ و ۱۶ پیشین گروه ویژه اقدام مالی، یک کشور می‌توانست موسسات فوق را مجاز کند به روشی مشابه با موسسات مالی، ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را مورد نظر قرار داده و شناسایی دقیق مشتری و کنترل‌های داخلی را در خصوص مپ/تت اعمال کنند. همچنین بر اساس توصیه ۲۴ یک کشور می‌توانست در زمان تعیین وسعت اقدامات لازم برای کنترل یا اطمینان از تطابق عملیات موسسات با قوانین و مقررات مپ/تت، ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در بخش کسب و کارهای غیر مالی را نیز مورد نظر قرار دهد. در صورت اثبات پایین بودن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در مورد این کسب و کارها، اقدامات کنترلی می‌توانست ساده‌تر باشد.

۳-۳- رویکرد ریسک محور در توصیه‌های تجدید نظر شده گروه ویژه اقدام مالی

گروه ویژه اقدام مالی در سال ۲۰۱۲ با عنایت خاص به رویکرد مبتنی بر ریسک (رویکرد ریسک محور) برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم در توصیه‌های چهل و نه گانه پیشین خود تجدید نظر کرد. در واقع اصلاح و تجدید نظر در توصیه‌ها با هدف تشدید الزامات برای موقعیت‌های پرریسک انجام شد. بر این اساس گفته می‌شود رویکرد توصیه‌های فوق، رویکرد ریسک محور است که به کشورها اجازه می‌دهد در چارچوب توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی تدابیری به کارگیرند تا منابع محدود خود را به طور موثری به منظور کاهش ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم هدف‌گذاری کنند. تدابیری که با ماهیت ریسک‌های تهدید کننده موسسات مشمول رعایت قوانین و مقررات مپ/تت، متناسب باشد. آخرین ویرایش از

توصیه‌های تجدید نظر شده گروه ویژه اقدام مالی^{۱۶} در سال ۲۰۱۲ - که در آنها به صراحت بر رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم تاکید شده است - به شرح زیر است:

توصیه ۱، ارزیابی ریسک ها و اتخاذ رویکرد مبتنی بر ریسک

توصیه شماره ۱، توصیه‌ای جدید است که به صراحت بیان می‌کند، کشورها باید ریسک‌هایی که در ارتباط با پولشویی/تامین مالی تروریسم با آن مواجه هستند را شناسایی و ارزیابی کنند و اقداماتی از جمله تعیین یک مرجع مناسب برای هماهنگ کردن فعالیت‌های مربوط به ارزیابی ریسک انجام دهند و منابع لازم را به منظور حصول اطمینان از کاهش موثر ریسک‌های موجود به کارگیرند. کشورها باید بر اساس ارزیابی‌های ریسک، با اعمال رویکرد مبتنی بر ریسک، اطمینان یابند اقدامات انجام شده برای مپ/تت یا کاهش وقوع جرائم فوق، با ریسک‌های شناسایی شده، تناسب دارد. همچنین رویکرد فوق باید مبنای اصلی تخصیص موثر منابع برای نظام مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم (مپ/تت) و اجرای تدابیر ریسک محور مبتنی بر توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی باشد. در مواردی که کشورها، ریسک‌های بیشتری را شناسایی می‌کنند باید اطمینان یابند در نظام مپ/تت آنها، به حد کافی این گونه ریسک‌ها مورد نظر قرار گرفته است و در مواردی که کشورها ریسک‌های کمتری را شناسایی می‌کنند، می‌توانند تحت شرایط خاص، تدابیر ساده‌تری را در ارتباط با برخی از توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی مجاز شمارند. همچنین کشورها باید موسسات مالی و نیز مشاغل و حرفه‌های غیرمالی معین را ملزم کنند ریسک‌های خود در ارتباط با پولشویی/تامین مالی تروریسم را شناسایی و ارزیابی کرده و اقدامات موثری برای کاهش آنها انجام دهند.

توصیه ۲، همکاری و هماهنگی ملی

این توصیه به صراحت بر این نکته اشاره دارد که کشورها باید با آگاهی از ریسک‌های شناسایی شده، سیاست‌های ملی خود را در زمینه مپ/تت تدوین کنند.

توصیه ۱۰، شناسایی دقیق مشتری

در بند "ت" توصیه شماره ۱۰، در ذیل اقدامات برای شناسایی دقیق مشتری، به این نکته اشاره می‌شود که در طول دوره روابط کاری موسسه با مشتری به منظور حصول اطمینان نسبت به انجام نقل و انتقالات برای مشتری بر اساس شناخت موسسه نسبت به مشتری، کسب و کار و وضعیت ریسک مشتری، باید فرایند مستمر شناسایی دقیق مشتری انجام شود. در این بند همچنین گفته می‌شود موسسات مالی ملزم

هستند تمام تدابیر در خصوص شناسایی دقیق مشتری به شرح مندرج در بندهای (الف) تا (ت) در ذیل اقدامات برای شناسایی دقیق مشتری را اعمال کنند. دامنه چنین تدابیری نیز باید بر مبنای رویکرد مبتنی بر ریسک، طبق یادداشت‌های تفسیری مربوط به توصیه فوق و توصیه شماره یک باشد. در این بند همچنین گفته شده است موسسات باید ملزم شوند پیش از برقراری روابط کاری یا در طول دوره روابط کاری و یا در حین انجام نقل و انتقالات برای مشتریان غیردایمی، هویت مشتری و مالک ذینفع را احراز کنند. در صورتی که ریسک‌های پولشویی/تامین مالی تروریسم به طور موثری کنترل شده باشد و در مواردی که عدم ایجاد وقفه در انجام روال عادی یک فعالیت کاری ضرورت دارد، کشورها می‌توانند به موسسات مالی اجازه دهند فرایند تایید هویت مشتری را پس از ایجاد رابطه کاری و به محض این که از نظر منطقی انجام آن امکان‌پذیر باشد، تکمیل کنند.

در مواردی که موسسات مالی قادر به رعایت الزامات مندرج در بندهای (الف) تا (ت) مذکور در بالا، مبنی بر اصلاح متناسب دامنه اقدامات بر اساس رویکرد ریسک محور نباشند، باید از افتتاح حساب و آغاز رابطه کاری و انجام نقل و انتقال برای متقاضی خوداری کنند یا رابطه کاری خود را با مشتریان فعلی خاتمه دهند و فرایند گزارش‌دهی معاملات مشکوک در رابطه با مشتری مورد نظر را اجرا کنند. این گونه الزامات باید در رابطه با همه مشتریان جدید اعمال شود، هرچند که موسسات مالی باید مفاد این توصیه را در مورد مشتریان فعلی خود - بر اساس شرایط و ریسک‌های مترتب - اجرا کنند و اعمال فرایند شناسایی دقیق مشتری را نسبت به روابط کاری جاری در مقاطع زمانی مقتضی مد نظر قرار دهند.

◀ توصیه ۱۲، اشخاص دارای ریسک سیاسی

در مجموعه توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی و در زیر سرفصل تدابیر و اقدامات تکمیلی در مورد مشتریان و فعالیت خاص، توصیه شماره ۱۲ موسسات مالی را ملزم می‌کند در رابطه با اشخاص خارجی دارای ریسک سیاسی اعم از مشتری و مالک ذینفع - افزون بر تدابیر معمول شناسایی کافی مشتری - اقدامات زیر را انجام دهند:

الف- اعمال نظام‌های مدیریت ریسک مناسب برای احراز این امر که آیا مشتری یا مالک ذینفع مورد نظر، یک شخص دارای ریسک سیاسی است یا خیر؟

ب- اخذ تاییدیه مدیریت ارشد برای برقراری روابط کاری (یا تداوم رابطه کاری) با این مشتریان؛

پ- اتخاذ تدابیر معقول برای احراز منبع دارایی و وجوه مشتری؛

ت- انجام کنترل مستمر و مضاعف نسبت به روابط کاری با این گونه مشتریان؛

مؤسسات مالی باید ملزم شوند تدابیر معقولی برای احراز این امر اتخاذ کنند که آیا مشتری یا مالک ذینفع مورد نظر، یک فرد بومی دارای ریسک سیاسی است یا شخصی است که از سوی یک سازمان بین‌المللی مسئولیت مهمی به وی محول شده است. در مواردی که روابط کاری با این گونه اشخاص از ریسک بالایی برخوردار باشد مؤسسات مالی باید ملزم شوند تدابیر مورد اشاره در بندهای (ب)، (پ) و (ت) را اجرا کنند. الزاماتی که در ارتباط با انواع اشخاص دارای ریسک سیاسی مقرر شده است، باید در مورد اعضای خانواده یا بستگان نزدیک آنها نیز اجرا شود.

◀ توصیه ۱۳، کارگزاری بانکی

در توصیه شماره ۱۳ با عنایت به ریسک بالای روابط کارگزاری بانکی، مؤسسات مالی ملزم می‌شوند در روابط کارگزاری بانکی برون مرزی و سایر روابط مشابه، افزون بر اجرای تدابیر معمول شناسایی کافی مشتریان، اقدامات زیر را انجام دهند:

الف- جمع‌آوری اطلاعات کافی در باره موسسه درخواست کننده خدمات کارگزاری با هدف شناخت کامل ماهیت کسب و کار و شهرت موسسه و نیز کیفیت نظارت بر موسسه مذکور بر مبنای اطلاعات عمومی موجود، از جمله این که آیا آن موسسه تا کنون مشمول تحقیقات قضایی یا سایر اقدامات نظارتی در ارتباط با پولشویی / تامین مالی تروریسم شده است یا خیر؟

ب- ارزیابی اقدامات کنترلی توسط موسسه درخواست کننده خدمات کارگزاری، در زمینه مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم؛

پ- اخذ تاییدیه مدیریت ارشد قبل از برقراری روابط کارگزاری جدید؛

ت- شناخت دقیق مسئولیت‌های مربوط به هر موسسه؛

ث- در ارتباط با حساب‌های کارگزاری مورد استفاده مستقیم اشخاص ثالث، موسسه مالی باید اطمینان یابد بانک درخواست کننده خدمات کارگزاری، تدابیر مربوط به شناسایی کافی مشتریانی که دسترسی مستقیم به حساب‌های بانک کارگزار دارند را اعمال کرده و قادر است در صورت درخواست بانک کارگزار، اطلاعات مربوط اخذ شده در فرآیند شناسایی کافی مشتریان را در اختیار آن بانک قرار دهد.

مؤسسات مالی باید از ورود به - یا تداوم - رابطه کارگزاری بانکی با بانک‌های پوستانه‌ای منع شوند.

مؤسسات مالی باید ملزم به کسب اطمینان از این موضوع شوند که مؤسسات درخواست کننده خدمات کارگزاری، اجازه نمی‌دهند حساب هایشان مورد استفاده بانک‌های پوستانه‌ای قرار گیرد.

◀ توصیه ۱۴، خدمات انتقال وجوه یا ارزش

در توصیه ۱۴ با عنایت به پر ریسک بودن خدمات انتقال وجوه یا ارزش، گفته می‌شود: کشورها ملزم به اتخاذ تدابیری هستند تا اطمینان حاصل کنند، اشخاص حقیقی یا حقوقی دریافت کننده خدمات فوق دارای مجوز بوده یا به ثبت رسیده باشند و نیز مشمول رعایت مقررات مبارزه با پولشویی باشند. همچنین کشورها باید برای شناسایی آن دسته از اشخاص حقیقی و حقوقی که بدون اخذ مجوز یا ثبت شدن توسط مراجع ذیصلاح، اقدام به ارائه خدمات فوق می‌کنند، تدابیری اتخاذ کرده و مجازات‌هایی بر آنها وضع کنند. همچنین هر شخص حقیقی و حقوقی که به عنوان نماینده (یا کارگزار) موسسه ارائه دهنده خدمات فوق فعالیت می‌کند باید دارای مجوز از یک مرجع ذیصلاح بوده یا نزد یک مرجع ذیصلاح به ثبت رسیده باشد. ارائه کنندگان خدمات فوق باید فهرستی از نمایندگان خود (یا کارگزاران) را در اختیار داشته باشند که برای مراجع ذیصلاح کشورهای محل فعالیت آنها قابل دسترس باشد. کشورها باید تدابیری اتخاذ کنند تا مطمئن شوند ارائه دهندگان خدمات فوق، نمایندگان خود را مشمول برنامه‌های مبارزه با پولشویی / تامین مالی خود کرده و آنها را از نظر رعایت مقررات برنامه‌های فوق مورد کنترل قرار می‌دهند.

◀ توصیه ۱۵، فناوری‌های جدید

در توصیه ۱۵ با نظر به اهمیت ریسک محصولات و خدمات و فن‌آوری‌های جدید که به گمنامی مشتری کمک می‌کند، بر ضرورت مقابله با سوء استفاده از محصولات، خدمات و فن‌آوری‌های جدید توسط پولشویان / تامین کنندگان مالی تروریسم، تاکید می‌شود:

کشورها و موسسات مالی باید ریسک‌های پولشویی / تامین مالی تروریسم در ارتباط با:

الف) عرضه محصولات جدید و رویه‌های جدید مورد استفاده در مشاغل از جمله ساز و کارهای جدید تحویل کالا و ب) استفاده از فناوری‌های جدید یا در حال توسعه برای محصولات جدید و محصولات قبلی را مورد شناسایی و ارزیابی قرار دهند، در مورد موسسات مالی، این نوع ارزیابی ریسک باید پیش از عرضه محصولات جدید، اعمال رویه‌های جدید کسب و کار و یا استفاده از فناوری‌های جدید یا در حال توسعه، انجام شود. موسسات مالی باید برای مدیریت و کاهش این گونه ریسک‌ها، تدابیر مناسبی اتخاذ کنند.

◀ توصیه ۱۶، نقل و انتقالات الکترونیکی وجوه

با عنایت به ریسک بالای نقل و انتقالات الکترونیکی وجوه از نظر پولشویی / تامین مالی تروریسم، توصیه ۱۶ بر این نکته تاکید دارد که کشورها باید اطمینان یابند موسسات مالی در فرآیند نقل و انتقالات

الکترونیکی و پیام‌های مربوط، اطلاعات لازم و دقیق در مورد فرستنده وجوه و اطلاعات مربوط به ذینفع (دریافت کننده وجوه) را درج کرده و این اطلاعات در سراسر زنجیره پرداخت و در فرایند نقل و انتقال و پیام‌های مربوط باقی می‌ماند. همچنین کشورها باید اطمینان یابند موسسات مالی به منظور کشف آن دسته از نقل و انتقالات الکترونیکی فاقد اطلاعات لازم مربوط به فرستنده و ذینفع وجوه، تمام نقل و انتقالات فوق را مورد کنترل قرار داده و اقدامات مناسبی انجام می‌دهند.

افزون بر این کشورها باید اطمینان یابند موسسات مالی در حین انجام فرآیند نقل و انتقالات الکترونیکی، طبق تعهدات مقرر در قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل از جمله قطعنامه شماره ۱۲۶۷ (در سال ۱۹۹۹) و قطعنامه پیرو آن و قطعنامه شماره ۱۳۷۳ (سال ۲۰۰۱) در خصوص ممنوعیت و سرکوب تروریسم، دارایی‌های افراد و موسسات مظنون به فعالیت تروریستی را مسدود و انجام هر گونه معامله با اشخاص مزبور را ممنوع می‌کنند.

◀ توصیه ۱۹، کشورهای پرریسک

توصیه شماره ۱۹ با عنایت به ریسک کشورها و پرریسک بودن کشورهایی که توسط گروه ویژه اقدام مالی اسامی آنها اعلام شده است، بر این نکته تاکید دارد که کشورها باید موسسات مالی را ملزم کنند در روابط کاری و معامله با اشخاص حقیقی و حقوقی و موسسات مالی کشورهایی که توسط گروه ویژه اقدام مالی پرریسک شناخته شده‌اند، تدابیر مربوط به شناسایی دقیق مشتری را به نحو شدیدتری اعمال کنند. تدابیر مذکور باید موثر و متناسب با ریسک‌های موجود باشد.

◀ توصیه ۲۲، مشاغل و حرفه‌های غیرمالی

این توصیه در خصوص مقید کردن کسب و کارهای غیرمالی به در نظر گرفتن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم تدوین شده است. در این راستا در توصیه فوق آمده است الزامات مقرر در توصیه‌های ۱۲، ۱۱، ۱۵ و ۱۷ در خصوص شناسایی کافی مشتریان و نگهداری سوابق باید توسط مشاغل و حرفه‌های غیرمالی زیر نیز اعمال شود:

الف- قمارخانه‌ها؛ هنگامی که مشتریان اقدام به تراکنش‌های مالی برابر یا بیش از سقف مقرر می‌کنند.

ب- بنگاه‌های معاملات ملکی؛ هنگامی که درگیر تراکنش‌های مرتبط با خرید و فروش املاک و مستغلات برای مشتریان خود می‌شوند.

پ- معامله‌گران فلزات و سنگ‌های گرانبها؛ هنگامی درگیر هر گونه تراکنش نقدی برابر یا بیش از سقف مقرر برای مشتریان خود می‌شوند.

ت- وکلا، سردفتران و سایر مشاغل حقوقی مستقل و حسابداران؛ هنگامی که در ارتباط با فعالیت‌های زیر وارد تراکنش‌ها یا نقل و انتقالاتی برای مشتریان خود شده و یا مقدمات انجام آنها را فراهم می‌کنند:

- خرید و فروش مستغلات؛
  - مدیریت وجوه، اوراق بهادار و یا سایر دارایی‌های مشتری؛
  - مدیریت حساب‌های بانکی، پس‌انداز و یا اوراق بهادار؛
  - سازماندهی مشارکت‌ها برای تاسیس، فعالیت یا مدیریت شرکت‌ها؛
  - تاسیس و یا مدیریت اشخاص یا ترتیبات حقوقی و خرید و فروش بنگاه‌های کسب و کار.
- ث- ارائه دهندگان خدمات شرکتی و امین، هنگامی که تراکنش‌هایی در ارتباط با فعالیت‌های زیر برای مشتریان انجام می‌دهند و یا مقدمات انجام آنها را فراهم می‌کنند:
- فعالیت به عنوان کارگزار تاسیس اشخاص حقوقی؛
  - فعالیت به عنوان مدیر یا امین مالی و حقوقی یک شرکت؛
  - فراهم کردن دفترکار، آدرس تجاری برای اشخاص یا ترتیبات حقوقی؛
  - فعالیت به عنوان یک موسسه امین؛
  - فعالیت به عنوان سهامدار منتخب برای شخص دیگر (یا فراهم کردن ترتیبات لازم برای ایفای چنین نقشی توسط شخص دیگر).

◀ توصیه ۲۵-۲۴، در خصوص شفافیت و مالکیت ذینفع اشخاص و ترتیبات حقوقی^{۱۷}

در توصیه ۲۴ با عنایت به امکان سوء استفاده پولشویان/تامین‌کنندگان مالی تروریسم از اشخاص و ترتیبات حقوقی و در نتیجه بالا بودن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم اشخاص و ترتیبات حقوقی، به منظور مقابله با سوء استفاده از آنها برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم، گفته شده است که:

کشورها باید تدابیری اتخاذ کنند تا مانع سوء استفاده از اشخاص حقوقی برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم شوند. کشورها باید اطمینان حاصل کنند اطلاعات کافی، دقیق و به‌هنگام درباره مالک ذینفع و نیز کنترل اشخاص حقوقی وجود دارد و مقامات ذیصلاح می‌توانند به موقع این اطلاعات را بدست آورند یا به آنها دسترسی داشته باشند، به ویژه در کشورهایی که اشخاص حقوقی می‌توانند سهام

بی نام منتشر کنند یا این نوع سهام را تضمین کنند یا سهامداران و مدیران اسمی^{۱۸} مجاز به فعالیت هستند، باید تدابیر موثری اتخاذ تا اطمینان حاصل کنند اشخاص مذکور، این سهام را برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد سوء استفاده قرار ندهند. کشورها باید تدابیری اتخاذ کنند تا دسترسی و کنترل اطلاعات مربوط به مالک ذینفع توسط مؤسسات مالی و مشاغل و کسب و کارهای غیرمالی متعهد به اجرای الزامات مقرر در توصیه‌های ۱۰ و ۲۲ تسهیل شود. در توصیه ۲۵ نیز آمده است:

کشورها باید تدابیری اتخاذ کنند تا از ساختارهای حقوقی برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم سوء استفاده نشود. به ویژه کشورها باید اطمینان حاصل کنند اطلاعات کافی، دقیق و به هنگام درباره مؤسسات امین، از جمله اطلاعاتی در مورد امانت‌گذار، امین و ذینفعان وجود دارد و مقامات ذیصلاح می‌توانند به موقع این اطلاعات را بدست آورند یا به آنها دسترسی داشته باشند. کشورها باید تدابیری اتخاذ کنند تا دسترسی و کنترل اطلاعات مربوط به مالک ذینفع توسط مؤسسات مالی و مشاغل و کسب و کارهای غیرمالی متعهد به اجرای الزامات مقرر در توصیه‌های ۱۰ و ۲۲ تسهیل شود.

◀ توصیه ۲۶ در خصوص وضع مقررات و اعمال نظارت توسط مقامات ذیصلاح

در این توصیه با عنایت به امکان سوء استفاده از مؤسسات مالی برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم و در نتیجه بالا بودن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم مؤسسات فوق، این موضوع تذکر داده شده است که:

کشورها باید مطمئن شوند مقررات و نظارت کافی در مورد مؤسسات مالی اعمال می‌شود و توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی توسط مؤسسات فوق اجرا می‌شود. مقامات ذیصلاح یا ناظران مالی باید با استفاده از تدابیر حقوقی یا نظارتی لازم، مانع از این شوند که مجرمان و یا وابستگان آنها، صاحب یا مالک ذینفع یا کنترل‌کننده یک موسسه مالی شوند و یا مدیریت یک موسسه را در اختیار بگیرند. کشورها نباید به بانک‌های پوسته‌ای اجازه تاسیس یا تداوم فعالیت بدهند. در مورد مؤسسات مالی مشمول اصول محوری^{۱۹}، اقدامات مقرراتی و نظارتی که به عنوان تدابیر احتیاطی اعمال می‌شوند و به موضوعات پولشویی/تامین مالی تروریسم نیز مرتبط هستند، باید به نحو مشابهی برای مقاصد ضد پولشویی/تامین مالی تروریسم به اجرا گذاشته شوند. سایر مؤسسات مالی نیز باید با در نظر گرفتن ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم، در بخش فعالیت مربوط مجوز فعالیت دریافت کنند یا به ثبت برسند و به حد کافی نظارت شوند و از نظر مپ/تت، تحت بازرسی و کنترل قرارگیرند. حداقل در مواردی که مؤسسات مالی، خدماتی در زمینه انتقال پول

یا ارزش و یا تبدیل ارز ارائه می‌دهند، باید دارای مجوز بوده و یا به ثبت برسند و مشمول نظام‌های موثر برای کنترل و حصول اطمینان از رعایت الزامات ملی ناظر بر مپ/تت باشند.

همانطور که در این بخش ملاحظه شد، گروه ویژه اقدام مالی در توصیه‌های چهل‌گانه تجدید نظر شده اخیر خود، به ویژه در سیزده توصیه مذکور در بالا - به صراحت و یا به طور ضمنی - لزوم کاهش ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم و رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم را مورد نظر قرار داده و از کشورها خواسته تا به منظور کاهش ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم، اقدامات و تدابیری را به عمل آورند. بر این اساس در بخش‌های بعدی متن پیش رو، پس از تعریف ریسک پولشویی/تامین مالی به نحوه ارزیابی این ریسک، رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم پرداخته شده است.

۴- ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم و نحوه ارزیابی آن

ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم به معنی احتمال استفاده از یک موسسه مالی یا بانک یا یک موسسه غیرمالی توسط یک مشتری برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم است. به عبارت دیگر ریسک هر گونه رابطه کاری، نقل و انتقال یا محصول مالی یا غیر مالی ارائه شده توسط موسسه‌های فوق که به طور مستقیم یا غیر مستقیم توسط مشتری برای پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد استفاده قرار گیرد. لازم به ذکر است در متن حاضر صرفاً ریسک پولشویی/تامین مالی موسسات مالی یا بانک‌ها مورد نظر قرار گرفته است.

۴-۱- بررسی ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم

به طور کلی بررسی ریسک به معنی شناسایی، تجزیه و تحلیل و ارزیابی ریسک است. در این راستا، در هر موسسه‌ای وجود واحد ارزیابی یا مدیریت ریسک به منظور ارزیابی، تجزیه و تحلیل ریسک موسسه و تهیه یک گزارش صحیح و به موقع بررسی ریسک به تصمیم‌گیران آن موسسه و به افزایش اعتبار آن موسسه کمک خواهد کرد. افزون بر این، کاربرد مهم یک گزارش بررسی ریسک، کمک به اولویت‌بندی ریسک‌های مختلف تهدیدکننده یک موسسه و هدایت و تخصیص منابع به منظور مدیریت و کاهش ریسک موسسه است. ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم نیز از جمله ریسک‌های تهدیدکننده یک موسسه است. بررسی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم نیز عبارت است از:

- تجزیه و تحلیل احتمال استفاده از یک کسب و کار برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم؛

- تشخیص جنبه‌هایی از فعالیت یا کسب و کار یک موسسه مالی که مستعد مورد سوء استفاده قرار گرفتن برای مقاصد پولشویی / تامین مالی تروریسم است؛
- مشخص کردن سطوح ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم (کم، متوسط و بالا) برای هریک از جنبه‌های فعالیت موسسه مالی؛
- به کارگیری روش‌های مناسب برای مدیریت و کاهش ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم.

۴-۲- روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی / تامین مالی تروریسم

پذیرش رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی / تامین مالی تروریسم به معنی پذیرش فرایند مدیریت ریسک مپ/تت است. این فرایند نیز شامل تشخیص ریسک‌های موجود، بررسی و تجزیه و تحلیل ریسک‌ها و به کارگیری روش‌های مناسب برای مدیریت و کاهش ریسک‌های فوق است^{۲۰}. در این راستا، سیستم‌های کنترلی مبتنی بر ریسک باید متناسب با ماهیت، اندازه و پیچیدگی فعالیت یا کسب و کار هر موسسه و ریسک پولشویی و تامین مالی تروریسم آن موسسه باشد. همچنین موسسه‌هایی که طبق قانون ملزم به ارائه گزارش در خصوص موارد مشکوک به پولشویی / تامین مالی تروریسم هستند، برای تشخیص جنبه‌هایی از فعالیت یا کسب و کار خود که مستعد مورد سوء استفاده قرار گرفتن برای مقاصد پولشویی / تامین مالی تروریسم است به طور کلی باید موارد زیر را مورد نظر قرار دهند^{۲۱}:

- ✓ ماهیت، اندازه و پیچیدگی فعالیت یا کسب و کار موسسه؛
- ✓ محصولات و خدمات عرضه شده توسط موسسه؛
- ✓ روش ارائه خدمات و محصولات به مشتری‌ها؛
- ✓ انواع مشتری‌هایی که موسسه با آنها سرو کار دارد؛
- ✓ کشورهایی که موسسه با آنها سر و کار دارد؛
- ✓ سازمان‌هایی که موسسه با آنها سر و کار دارد؛
- ✓ رهنمودهای مهمی که توسط ناظران به منظور مقابله با پولشویی و تامین مالی تروریسم به آنها پیشنهاد شده است؛

✓ سایر عوامل مهمی که در قوانین و مقررات مپ/تت لحاظ شده است؛

علاوه بر این، موسسه‌های فوق باید این را نیز در نظر داشته باشند که آیا ارائه محصولات توسط آنها با استفاده از تکنولوژی‌های پیشرفته و جدیدی است که می‌تواند به گمنامی مشتری کمک کند؟ همچنین این موسسه‌ها باید فعالیت‌های ویژه خود از جمله نقل و انتقالات الکترونیکی و روابط بانکی کارگزاری را مورد توجه

خاص قرار دهند. با این اوصاف در ادامه نحوه مدیریت صحیح ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم از نظر کمیته نظارت بانکی بال(بازل) و مراحل مختلف ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد نظر قرار گرفته است.

۴-۳- مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم از نظر کمیته نظارت بانکی بال(بازل)

همانطور که پیشتر گفته شد، پذیرش رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم به معنی پذیرش فرایند مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم است. در این راستا، از نظر کمیته نظارت بانکی بازل، مدیریت صحیح ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم رابطه خاصی با صحت و سلامت کلی بانک‌ها و سیستم بانکی دارد. از نظر کمیته بازل عناصر اساسی یک برنامه صحیح مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم عبارت است از^{۲۲}:

- درک، ارزیابی، مدیریت و کاهش ریسک‌ها؛
- سیاست پذیرش مشتری؛
- شناسایی مشتری و مالک ذینفع، راستی‌آزمایی اطلاعات ارائه شده توسط مشتری و تعیین مجموعه ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم بانک؛
- پایش مستمر؛
- مدیریت اطلاعات؛
- گزارش نقل و انتقالات مشکوک و اختیار مسدود کردن دارایی مشکوک توسط بانک.

بر اساس ویرایش جدید اصول اساسی نظارت بانکی موثر کمیته بال منتشر شده در سال ۲۰۱۲ نیز تمام بانک‌ها باید سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مناسب در خصوص شناسایی دقیق مشتری داشته باشند تا استانداردهای بالای حرفه‌ای و اخلاقی را در بخش بانکی بهبود بخشند و مانع سوء استفاده از بانک‌ها برای فعالیت‌های مجرمانه در سطح ملی و بین‌المللی شوند^{۲۳}. این الزام به عنوان بخش ویژه مقررات عمومی بانک‌ها برای داشتن برنامه‌های مدیریت ریسک به منظور رسیدگی و هدف‌گذاری انواع ریسک‌ها از جمله ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم است. در این چارچوب، تدوین و اعمال سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مناسب نیازمند اعمال اقدامات دیگری علاوه بر مقررات شناسایی کامل مشتری است. این اقدامات باید از طریق ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم توسط بانک انجام شود. ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم باید متناسب با حجم فعالیت بانک، مبتنی بر ریسک و به روز باشد.

از نظر کمیته بازل، لازمه مدیریت صحیح ریسک های پولشویی/تامین مالی تروریسم در یک بانک نیز شناسایی و تجزیه و تحلیل ریسک های پولشویی/تامین مالی تروریسم آن بانک و طراحی و اجرای موثر سیاستها و رویه های اجرایی متناسب با ریسک های شناسایی شده است.

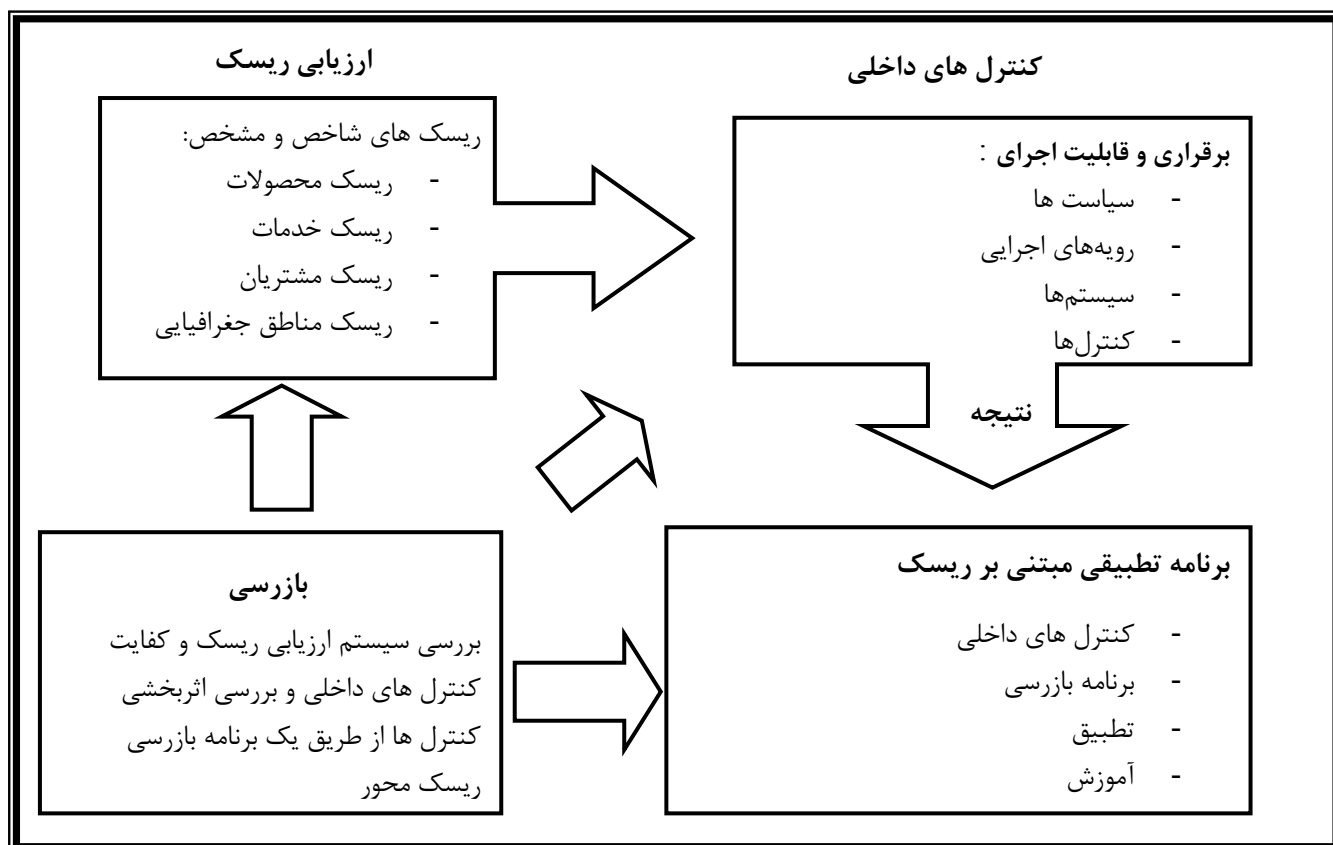
در بررسی جامع ریسک یک بانک، برای ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم باید تمام عوامل ذاتی ریسک کشوری، ریسک منطقه و ریسک روابط کاری به منظور تعیین مجموعه ریسک بانک و سطح مناسب کاهش ریسک، مورد نظر قرارگیرد. علاوه بر این، در هنگام ارزیابی ریسک یک بانک توسط مقام ناظر باید سیاستها و رویه های اجرایی شناسایی دقیق مشتری، پذیرش مشتری، شناسایی و پایش عملیات و روابط کاری با مشتری (محصول و خدمت ارائه شده به مشتری) و مجموعه ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم محاسبه شده توسط بانک مورد نظر قرارگیرد. یک بانک باید مکانیزم های مناسبی برای مستند سازی بررسی ریسک خود و ارائه اطلاعات این بررسی به مقامات ذیصلاح از جمله مقام ناظر داشته باشد.

بانک باید نسبت به تحمیل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم از ناحیه مشتری، محصولات، خدمات و کانال های عرضه محصولات و خدمات و مناطق جغرافیایی حوزه فعالیت بانک یا مشتریانش بر بانک، درک عمیقی داشته باشد. این درک نیز باید مبتنی بر اطلاعات از تراکنشها و عملیات خاص و سایر اطلاعات جمع آوری شده توسط بانک و منابع خارجی کسب اطلاعات مانند گزارش های کشوری و بررسی ریسک ملی توسط سازمان های بین المللی باشد. برای کنترل مناسب ریسک های ذاتی مشخص شده باید سیاستها و رویه های اجرایی برای پذیرش مشتری، شناسایی دقیق مشتری و پایش مستمر، طراحی و به کار گرفته شود. درک بانک و ارزیابی آن از ریسک خود باید از نظر مقام ناظر نیز قابل قبول باشد.

یکی دیگر از عناصر مورد نیاز در مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم، نظارت و تایید هیات مدیره در مورد سیاست های بانک در خصوص ارزیابی و مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم است. در این راستا، هیات مدیره باید درک روشنی از پولشویی/تامین مالی تروریسم داشته باشد. اطلاعات در خصوص ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم باید به شیوه درست، کامل، به موقع و به صورت واضح و قابل فهمی به هیات مدیره منتقل شود به طوری که هیات مدیره با اتکای به این اطلاعات بتواند تصمیم گیری کند. در ساختار اداری بانک، هیات مدیره باید مسئولیت مشخص و آشکار در خصوص مدیریت موثر سیاستها و رویه های اجرایی آنها را داشته باشد. افزون بر این، هیات مدیره و مدیریت ارشد بانک باید یک فرد واجد شرایط را به عنوان مدیر مسئول مپ/تت تعیین کند. این فرد در خصوص مپ/تت باید مسئولیت و اختیار کامل داشته باشد.

از نظر کمیته نظارت بانکی بازل، ارزیابی یا بررسی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم بخشی از فرایند یا برنامه مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در یک موسسه مالی یا بانک است. ارتباط بین ارزیابی ریسک و مدیریت ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در نمودار زیر مشخص شده است.

رابطه ارزیابی ریسک با برنامه مدیریت ریسک در خصوص مپ/ت

ماخذ: کمیته نظارت بانکی بازل، کارگروه بررسی ریسک بانکی برون مرزی در رابطه با برنامه مدیریت مبارزه با پولشویی

از نظر کمیته نظارت بانکی بال، به عنوان یک قاعده کلی در یک بانک سه خط دفاعی برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم وجود دارد^{۲۴}: خط اول واحدهای فعالیت^{۲۵} هستند (واحدهای صف که ارتباط مستقیم یا رو در رو با مشتری دارند). این گروه اولین خط دفاعی مسئول شناسایی، بررسی و کنترل ریسک های فعالیت بانک هستند. آنها باید با سیاست ها و رویه های اجرایی بانک آشنا باشند. منابع کافی نیز برای انجام وظیفه باید به این بخش اختصاص داده شود. خط دوم دفاع شامل مدیر مسئول مپ/ت، مدیر مسئول تطبیق عملیات بانک با قوانین و مقررات و مدیر مسئول منابع انسانی یا فن آوری اطلاعات (IT) است. خط سوم دفاع نیز مقام مسئول بازرسی داخلی است.

از نظر کمیته بازل به عنوان بخشی از اولین خط دفاع، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی باید به طور آشکاری مدون شوند و به اطلاع تمام کارکنان برسد. این سیاست‌ها و رویه‌های مدون باید شامل شرح آشکاری از وظایف و دستورالعمل‌های کارکنان، همچنین راهنمایی در مورد چگونگی حفظ تطابق فعالیت بانک با قوانین و مقررات باشد. در اینجا باید رویه‌های داخلی برای شناسایی و گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک نیز وجود داشته باشد.

از نظر کمیته بازل، به عنوان بخشی از خط دوم دفاع، مدیر مسئول مپ/تت باید مسئول پایش مستمر تمام وظایف در خصوص مپ/تت باشد. این امر شامل انجام آزمون نمونه در خصوص تطابق عملیات بانک با قوانین و مقررات می‌شود. همچنین در صورتی که ظن بر این باشد که مدیریت در مسئولیت‌های خود مربوط به رویه‌های مپ/تت قصور داشته است، آزمون نمونه شامل بررسی گزارش‌های خاص برای هشدار به مدیر ارشد یا هیات مدیره نیز انجام می‌شود. مدیر مسئول مپ/تت باید در مورد تمام موضوعات مربوط به مپ/تت برای مقامات داخلی و خارجی از جمله مقامات نظارتی یا واحد اطلاعات مالی، شخص مرجع کسب اطلاعات باشد.

از نظر کمیته بازل این امکان وجود دارد که مدیر مسئول مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم، وظایف مدیر مسئول ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم یا مدیر مسئول تطبیق عملیات بانک با قوانین و مقررات مپ/تت را نیز انجام دهد. اما ممکن است که تفکیک وظایف بین مدیران مذکور وجود داشته باشد. در این حالت، باید این تفکیک وظایف به وضوح تعریف و مشخص شود. در هر صورت، مدیر مسئول مپ/تت باید یک خط مستقیم گزارش‌دهی به مدیر ارشد یا هیات مدیره داشته باشد. مدیر مسئول مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم، مسئول گزارش‌دهی نقل و انتقالات یا تراکنش‌های مشکوک نیز هست. مدیر مسئول مپ/تت برای انجام موثر وظایف خود و ایفای نقش مرکزی و فعال خود در سیستم مپ/تت بانک باید منابع کافی در اختیار داشته باشد و نسبت به سیستم مپ/تت بانک کاملاً آگاه باشد. همچنین نسبت به الزامات قانونی و مقرراتی و ریسک‌های ناشی از فعالیت بانک آگاه باشد.

از نظر کمیته نظارت بانکی بال، بازرسی داخلی به عنوان خط سوم دفاع از بانک در مقابل پولشویی/تامین مالی تروریسم، نقش مهمی در ارزیابی مستقل کنترل‌ها و مدیریت ریسک دارد. در این راستا، یک بانک باید سیاست‌هایی برای انجام بازرسی در موارد زیر داشته باشد:

✓ کفایت سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مپ/تت بانک در خصوص هدف‌گذاری ریسک‌های

شناسایی شده؛

✓ اثر بخشی نظارت تطبیقی و موثر بودن کارکنان بانک در اجرای سیاست ها و رویه های اجرایی بانک در خصوص مپ/تت؛

✓ کیفیت کنترل داخلی، از آن جمله عوامل شاخص برای هشدارهای خودکار سیستم مپ/تت بانک؛

✓ اثر بخشی برنامه های آموزشی بانک در خصوص مپ/تت برای کارکنان.

مدیریت ارشد باید مطمئن شود وظایف بازرسی داخلی را به کارکنان متخصص خود محول کرده است. همچنین مدیریت ارشد باید نسبت به مناسب بودن حوزه بازرسی داخلی و روش بازرسی بانک با مجموعه ریسک آن و تناوب دوره بازرسی مبتنی بر ریسک مطمئن شود. گاهی نیز بازرسان داخلی باید بازرسی در خصوص مپ/تت را بر محور گستره فعالیت بانک^{۲۶} انجام دهند. افزون بر این بازرسان داخلی باید در پی گیری یافته ها و توصیه های خود فعالانه عمل کنند.

در بسیاری از کشورها، بازرسان خارجی (برون سازمانی) نقش مهمی در ارزیابی کنترل های داخلی و رویه های بانک ها و تطابق آنها با مقررات در خصوص مپ/تت دارند. در جاهایی که بانک برای ارزیابی اثر بخشی سیاست ها و رویه های داخلی خود در خصوص مپ/تت از بازرسان خارجی استفاده می کند، باید مطمئن شود حوزه بازرسی برای نشان دادن ریسک های بانک کفایت می کند و بازرسان نیز از تخصص لازم برخوردارند.

۵- منافع بالقوه و چالش های رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت^{۲۷}

۵-۱- منافع بالقوه رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت

به منظور اعمال رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم توسط موسسات مالی و بانکها و نظارت مبتنی بر ریسک، در درجه نخست سیاست گذران و مقام نظارتی یک کشور باید رویکرد مبتنی بر ریسک را پذیرفته و موسسات مالی را موظف کنند بر این اساس اقدام به ارزیابی و بررسی ریسک خود از جمله ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم کنند. همچنین مقام ناظر در کشور و بخش نظارتی موسسات مالی، نظارت مبتنی بر ریسک را پذیرفته و بر آن اساس اقدام به نظارت بر موسسات کنند. نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت نیز به این معنی است که در فرایند نظارت، تمرکز بر تحدید ریسک های بالاتر باشد و در این راستا، موسسات پر ریسک مورد نظارت بیشتر و در مقاطع زمانی کوتاهتری یا به دفعات بیشتری مورد نظارت قرار گیرند.

پذیرش روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم دارای منافع همگانی فراوانی است. از جمله منافع روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک این است که موسسه‌های مالی و مقام‌های نظارتی در استفاده از منابع، کارآتر و موثرتر عمل خواهند کرد و فشار بر مشتریان کم ریسک را حداقل می‌کنند. با عنایت به این که ریسک‌ها در طی زمان ثابت نیستند، از این رو، تلاش‌ها و اقدامات برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم باید به منظور تطابق با ریسک‌ها، انعطاف پذیر باشند. بدین ترتیب موسسه‌های مالی برای توسعه یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک، متناسب با ساختار و فعالیت‌های خاص خود، دانش و تجربه و قضاوت خودشان را به کار خواهند گرفت. بنابراین ریسک‌های پولشویی/تامین مالی تروریسم، توسط یک فرایند مبتنی بر ریسک می‌تواند به طور موثرتری مدیریت شود. در این رویکرد، تمام خطرات احتمالی مورد بررسی قرار می‌گیرند و همکاری مناسبی بین مقام‌های ذیصلاح و موسسه‌های مالی وجود دارد، چرا که بدون وجود همکاری و اتفاق نظر بین آنها، فرایند نظارتی موثر مبتنی بر ریسک نمی‌تواند وجود داشته باشد. با نظر به این که سازمان‌های تروریستی و پولشویان، شناخت قابل ملاحظه‌ای نسبت به بخش مالی دارند و برای پنهان کردن فعالیت‌های مالی خود و عدم تشخیص آنها از فعالیت‌های مشروع به هر اقدامی متوسل می‌شوند، روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم باید به گونه‌ای طراحی شود که با افزایش تمرکز بر فعالیت‌های شناسایی شده پر ریسک انجام شده توسط عوامل مجرم، استفاده از سازمان‌های مالی برای مقاصد مجرمانه را مشکل‌تر سازد. علاوه بر این، یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک به موسسه‌های مالی اجازه می‌دهد به طور موثرتر و کارآتر روش‌های پولشویی/تامین مالی تروریسم را شناسایی و سیستم‌های نظارتی و کنترلی خود را با نظر به آن روش‌ها تعدیل و تنظیم کنند.

۵-۲- چالش‌های روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/ت

روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/ت، الزاما گزینه ساده‌ای نیست و با چالش‌هایی مواجه است. برخی از این چالش‌ها، ذاتی روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک است و برخی دیگر ممکن است از انتقال به یک سیستم مبتنی بر ریسک ناشی شود. به هر حال، این رویکرد هر دو موسسه‌های دولتی و خصوصی را به چالش می‌کشد. از جمله این چالش‌ها و مشکلات این است که در این روش یا رویکرد به منظور ایجاد رویه‌ها و سیستم‌های نظارتی و آموزش کارکنان، به منابع و متخصص‌هایی برای جمع‌آوری و تفسیر اطلاعات در مورد ریسک‌ها در سطوح ملی و بین‌المللی نیاز است. همچنین لازمه به کارگیری روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک این است که موسسه‌ها شناخت درستی نسبت به ریسک‌ها داشته و قادر باشند به

درستی در مورد میزان ریسک خود قضاوت کنند. این امر نیز مستلزم شکل‌گیری و ایجاد تخصص لازم در خصوص بررسی ریسک در موسسه است. البته از طریق آموزش، استخدام افراد متخصص، استفاده از مشاوران حرفه‌ای و کسب تجربه در حین کار می‌توان به این هدف رسید. در این فرایند، تبادل اطلاعات بین مقام‌های ذیصلاح نیز ضرورت دارد. همچنین تهیه دستورالعمل راهنما بسیار مفید است. لازم به ذکر است کوشش برای پی‌گیری یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک توسط یک موسسه بدون داشتن تخصص کافی ممکن است منجر به قضاوت نادرست توسط آن موسسه شود. به طوری که یک موسسه ممکن است ریسک خود را بیشتر از آن چه هست تخمین بزند که در آن صورت، منجر به افزایش هزینه نظارت و کنترل و در نتیجه اتلاف منابع شود یا برعکس، یک موسسه ممکن است ریسک خود را کمتر از آنچه هست تخمین بزند که در این صورت نیز منجر به آسیب‌پذیری موسسه می‌شود. لازم به ذکر است در رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک نیز هنگام نظارت موسسات، ناظران باید تاکید بیشتری روی این مساله داشته باشند که آیا موسسه مورد نظارت فرایند تصمیم‌گیری موثری در خصوص بررسی ریسک دارد. همچنین ناظران برای سنجش ریسک موسسه باید آزمون نمونه انجام دهند.

در به کارگیری روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت، موسسه‌های مالی باید فرصت انجام قضاوت‌های معقول در مورد ریسک خود را داشته باشند. موسسه‌های مالی در اجرا و به کارگیری روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت بعید است که روش یکسانی را بپذیرند. بنابراین با وجود تنوع احتمالی در عمل بر اساس رویکرد مبتنی بر ریسک، لازم است که مقامات ذیصلاح اقدامات مناسب مختلف در خصوص رویکرد مبتنی بر ریسک در رابطه با مپ/تت را طبقه‌بندی کرده و دستورالعمل‌هایی در مورد این اقدامات و چالش‌هایی که ممکن است ماموران نظارتی برای کنترل تطبیق عملیات موسسه با قوانین و مقررات نظارتی در خصوص مپ/تت با آن مواجه شوند را منتشر کنند. به هر حال برای تعیین اینکه آیا موسسه مالی مورد بررسی، قضاوت‌های مبتنی بر ریسک درستی در خصوص فعالیت‌های خود انجام داده است، صدور یک دستورالعمل مناسب، آموزش نظارتی، مطالعات در صنعت مالی و بانکی و سایر اطلاعات قابل دسترس به ناظران کمک خواهد کرد.

جدول ۱

منافع و چالش‌های بالقوه رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم^{۲۸}

منافع بالقوه:

- مدیریت بهتر ریسک‌ها و هزینه - فایده‌ها؛
- تمرکز موسسه مالی روی تهدیدهای شناخته شده و واقعی؛
- انعطاف پذیری عملیات نظارت و کنترل برای انطباق با ریسک‌هایی که در طول زمان تغییر می‌کنند.

چالش‌های بالقوه:

- مشخص کردن هزینه‌های کوتاه مدت انتقال به روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک؛
- مشخص کردن اطلاعات مناسب برای تجزیه و تحلیل درست ریسک؛
- نیاز بیشتر به کارکنان متخصص که قادر به قضاوت درست در مورد ریسک موسسه باشند،
- واکنش‌های نظارتی به تنوع بالقوه اجرای روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک؛

جدول ۲

روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی و تامین مالی تروریسم: عناصر کلیدی موفقیت

- موسسه‌های مالی و تنظیم‌کنندگان مقررات باید به اطلاعات قابل اتکا و عملی در مورد تهدیدها دسترسی داشته باشند؛
- تاکید روی ترتیبات همکاری میان سیاست‌گذاران، مجریان قانون، تنظیم‌کنندگان مقررات و بخش خصوصی؛
- مقامات ذیصلاح دولتی باید بدانند روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک تمام عوامل ریسک را حذف نخواهد کرد؛
- مقامات باید فضایی ایجاد کنند تا موسسه‌های مالی اطمینان یابند زمانی که آنها مسوولانه عمل می‌کنند و سیستم‌های کنترل داخلی مناسبی را به کار می‌گیرند، نباید نگرانی و ترس از مجازات‌های نظارتی داشته باشند؛
- کارکنان نظارتی باید به خوبی در مورد رویکرد مبتنی بر ریسک آموزش دیده باشند، آموزش هم در مورد رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک به کارگرفته شده توسط ناظران و هم روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک اعمال شده توسط موسسه‌های مالی به منظور ارزیابی و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم؛
- الزامات نظارتی در سطح ملی باید با الزامات نظارتی در میان صنایع مشابه، سازگار باشد.

۶ - مراحل ارزیابی ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم در رویکرد مبتنی بر ریسک

۶-۱- تعیین جنبه‌های آسیب‌پذیر فعالیت موسسه نسبت به خطر پولشویی/تامین مالی تروریسم

یک موسسه مالی به منظور تعیین جنبه‌هایی از فعالیت خود که نسبت به خطر پولشویی/تامین مالی

تروریسم آسیب پذیر است، باید ویژگی‌های زیر مورد بررسی قرار دهد:^{۲۹}

▪ اندازه و پیچیدگی نوع کسب و کار موسسه؛ این عامل نقش مهمی در جذابیت و استعداد یک موسسه برای مقاصد پولشویی/تامین مالی تروریسم دارد. برای مثال در کسب و کارهای بزرگ، احتمال شناخت مشتری‌های منفرد کم است. بنابراین در این گونه کسب و کارها در مقایسه با کسب و کارهای کوچک، امکان گمنامی مشتری به میزان زیادی فراهم است. کسب و کارهایی که نقل و انتقالات پیچیده بین‌المللی انجام می‌دهند نیز در مقایسه با کسب و کارهای محلی، فرصت گمنام ماندن و پنهان کردن هویت را برای پولشویان فراهم می‌کنند.

▪ خدمات و محصولات مالی ارائه شده توسط موسسه؛ برخی از خدمات و محصولات مالی برای پولشویان بسیار جذاب هستند. بنابراین، یک موسسه مالی برای اینکه دریابد محصول مالی ارائه شده توسط آن موسسه می‌تواند مورد استفاده پولشویان قرار گیرد، باید موارد زیر را مورد نظر قرار دهد:

✓ با عنایت به این که یک روش رایج پولشویی/تامین مالی تروریسم، استفاده از اشخاص

ثالث برای مخفی کردن منشاء غیرقانونی وجوه است، باید این موضوع مشخص شود که آیا

محصول عرضه شده موسسه، اجازه پرداخت توسط اشخاص ثالث را می‌دهد؟

✓ از آنجا که بخش قابل توجهی از پولشویی/تامین مالی تروریسم با وجوه نقد سر و کار دارد،

بنابراین باید مشخص شود آیا محصول عرضه شده توسط موسسه به طور معمول با دریافت

یا پرداخت نقدی سر و کار دارد؟

✓ با نظر به این که خلاف کاران برای مصون ماندن از ردیابی توسط نهادهای مجری قانون

بدنبال محصولات مالی هستند که اجازه می‌دهد هویت آنها ناشناس باقی بماند، بنابراین باید

مشخص شود آیا محصول عرضه شده توسط موسسه، امکان گمنامی را برای مشتری فراهم

می‌کند؟

✓ آیا موسسه محصولات یا خدماتی ارائه می‌دهد که در بررسی‌های ریسک انجام شده در

سطح ملی یا در سطح منطقه‌ای، بالا بودن ریسک آن مشخص شده است؟

✓ آیا موسسه فقط محصولاتی ارائه می‌دهد که از ریسک پایینی برخوردار هستند؟

▪ روش ارائه خدمات و محصولات توسط موسسه؛ روش عرضه محصولات مالی می تواند به گونه ای باشد که امکان پولشویی/تامین مالی تروریسم را فراهم کند و در نتیجه برای پولشویان جذاب باشد. برای مثال اگر موسسه برای ارائه خدمت یا محصولی با مشتری های خود ارتباط رو در رو نداشته باشد و از طریق پست، تلفن، اینترنت و یا سایر روش ها اقدام به ارائه خدمت یا محصولی کند، این خدمات و محصولات برای پولشویان جذاب خواهد بود. برای مثال حساب های خرید و فروش اوراق بهادار از طریق اینترنت از آن جمله هستند، زیرا تایید هویت دارنده حساب با چالش های خاصی همراه است. همچنین داشتن روابط غیرمستقیم موسسه با مشتریان از طریق واسطه ها و حساب های جمعی کارگزاری^{۳۰} و غیره باید مورد نظر قرار گیرد.

۶-۲- بررسی انواع مشتری های موسسه

با عنایت به این که برخی از مشتری ها می توانند ریسک بالایی بر یک موسسه مالی تحمیل کنند، بنابراین در بررسی ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم یک موسسه مالی، لازم است مشخص شود موسسه با چه نوع مشتری هایی سر و کار دارد. در این میان از جمله مشتری های پر ریسک عبارتند از:

✓ مشتریان گاه به گاهی یا مشتریان گذری که فقط یک بار اقدام به انجام نقل و انتقال توسط آن موسسه می کنند؛

✓ مشتریانی که تشکیلات کسب و کار آنها پیچیده است و منفعت مالی آشکاری نیز برای موسسه ندارند؛

✓ مشتریانی که صاحب منصب سیاسی محسوب می شوند؛

✓ مشتریانی که کسب و کار آنها نقدی محور است (مانند دکه های فروش و غذاخوری ها)، ممکن است توسط بزهکاران برای مخفی کردن وجوه حاصل از فعالیت های غیرقانونی مورد استفاده قرار گیرند؛

✓ مشتریانی که مشهور یا مظنون به درگیری در فعالیت های خلاف سطح بالا (مانند تجارت اسلحه) هستند؛

✓ مشتریانی که به آسانی نمی توان منشاء ثروت و/یا منبع وجوه آنها را تایید کرد یا مشتری هایی که لغو پی گیری بازرسی و/یا عدم لزوم بازرسی در سوابق آنها ملاحظه شود؛

✓ مشتریانی که کسب و کار خود را از طریق حسابداران، وکلا یا سایر مشاغل حرفه ای دیگر انجام می دهند؛

✓ مشتریانی که سازمان غیرانتفاعی یا خیریه هستند؛

✓ مشتریانی که بر اساس بررسی های ریسک انجام شده - در سطح ملی یا منطقه ای - به عنوان

مشتری های پر ریسک محسوب می شوند؛

✓ مشتری‌های غیرمقیم؛

✓ مشتری‌هایی که ارزش خالص حساب آنها بالا و منشاء درآمدشان نامشخص است.

در بررسی ریسک مشتری‌های یک موسسه مالی، برای مثال اگر موسسه‌ای دارای مشتری‌های خارجی است، این احتمال وجود دارد که مشتری خارجی برای فعالیت‌های پولشویی / تامین مالی تروریسم از موسسه استفاده کند. البته این بستگی به عوامل مختلفی دارد از جمله:

- ملیت مشتری متعلق به کشورهای پر ریسک باشد (کشورهای مشهور به انجام تجارت مواد مخدر یا کشورهای فاقد قوانین و مقررات مناسب در خصوص مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم)؛
- قدیمی یا جدید بودن مشتری؛
- مشتری صاحب منصب سیاسی کشوری باشد که فساد مالی در میان دولت‌مردان آن زیاد است؛
- محصولات ارائه شده توسط موسسه بتواند برای انتقال وجوه و ابزارهای مالی بین مرزها مورد استفاده قرار گیرد؛
- موسسه فرصتی برای مشتری فراهم آورد که او بتواند نقل و انتقالات خود را از طریق حساب‌های تجاری اینترنتی^{۳۱} انجام دهد.

با این اوصاف، اگر موسسه‌ای دارای مشتریانی از کشورهایی است که مشهور به انجام تجارت غیرقانونی مواد مخدر هستند و این مشتری‌ها محصولات مالی مبتنی بر اینترنت (بدون نیاز به ارتباط رو در رو) از موسسه فوق دریافت می‌کنند، این موسسه به احتمال بسیار زیادی ممکن است توسط این مشتری‌ها برای مقاصد پولشویی / تامین مالی تروریسم مورد سوء استفاده قرار گیرد.

در کنار گروه مشتری‌های پرخطر، گروه‌هایی از مشتری‌ها نیز کم خطر محسوب می‌شوند؛ از آن جمله مشتری‌های شاغل که به طور منظم میزان مشخصی درآمد از یک منبع مشخص دریافت می‌کنند (حقوق بگیران و مستمری بگیران).

۶-۳- بررسی کشورهای مرتبط با موسسه مالی

به منظور بررسی میزان خطر پولشویی / تامین مالی تروریسم هر موسسه مالی، بررسی کشورهایی که موسسه مالی با آنها سر و کار دارد و حوزه فعالیت آن موسسه در هر کشور نیز اهمیت دارد. در این خصوص لازم به ذکر است تعریف جهانی مورد توافقی از کشور پر ریسک از نظر پولشویی / تامین مالی تروریسم وجود ندارد، اما به طور کلی گروه کشورهای زیر از جمله کشورهای پر ریسک محسوب می‌شوند:

✓ کشورهایی که مورد تحریم سازمان ملل قرار دارند؛

- ✓ کشورهای که از نظر گروه ویژه اقدام مالی (FATF) فاقد کنترل‌های مناسب در خصوص مپ/تت هستند؛
- ✓ کشورهای که طبق نظر منابع معتبر به عنوان تامین‌کننده تروریسم مشخص شده‌اند؛
- ✓ کشورهای که طبق نظر منابع معتبر (از جمله سازمان ملل و سازمان شفافیت بین‌المللی) به میزان قابل توجهی اقدامات خلاف و فساد در آنها انجام می‌گیرد؛
- ✓ کشورهای که بهشت مالیاتی^{۳۲} به حساب می‌آیند؛
- ✓ کشورهای که تولید و تجارت مواد مخدر در آن رایج است.

۴-۶- بررسی سازمان‌های مرتبط با موسسه مالی

هنگام ارزیابی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم یک موسسه، بررسی ماهیت سازمان‌هایی که آن موسسه با آنها رابطه کاری دارد نیز اهمیت دارد. در این میان، موسسات مالی غیر متشکل یا سازمان نیافته و شرکت‌ها یا بانک‌های پوسته‌ای از جمله سازمان‌های پرخطر محسوب می‌شوند. این قبیل سازمان‌ها با احتمال بیشتری می‌توانند برای پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد سوء استفاده قرار گیرند یا کنترل و اداره آنها توسط بزهکاران برای مقاصد پولشویی و تامین مالی تروریسم انجام گیرد.

۵-۶- ارزیابی و حسابرسی برنامه بررسی ریسک یک موسسه

هر موسسه‌ای که طبق قانون موظف به ارائه گزارش موارد مشکوک به پولشویی/تامین مالی تروریسم است، به منظور کنترل و کاهش ریسک می‌تواند بر اساس گزارش بررسی و تجزیه و تحلیل ریسک، یک برنامه جامع مپ/تت تدارک ببیند. چنین برنامه‌ای موسسه را قادر می‌سازد وظایف مربوط به خود در خصوص مپ/تت را طبق قانون و مقررات مپ/تت تحقق بخشد (به ویژه وظیفه موسسه در خصوص شناسایی دقیق، کامل و مستمر مشتری). در کشورهایی که رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت پذیرفته شده است، موسسه‌های گزارش دهنده نیز طبق قانون باید شرح دهند چگونه در موسسه خود، بررسی ریسک را انجام می‌دهند و چگونه با وجود روش‌های جدید پولشویی/تامین مالی تروریسم، آنها نیز بررسی ریسک پولشویی/تامین مالی خود را به روز می‌کنند. بنابراین، موسسه‌های گزارش دهنده در خصوص پولشویی/تامین مالی تروریست باید رویه‌های خود در خصوص بررسی ریسک را مورد ارزیابی قرار دهند تا بدین وسیله هم نسبت به اجرای آن اطمینان یابند، هم به کاستی‌های رویه خود در مورد بررسی ریسک آن موسسه پی ببرند و تغییرات مورد نیاز را انجام دهند. از طرف دیگر، چگونگی بررسی ریسک موسسه‌های فوق باید توسط ناظران مستقل مسئول مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم مورد بازرسی قرار گیرد.

۷- رهنمودهایی برای مقامات دولتی در مورد نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ / ت

۷-۱- اصول اساسی برای اعمال روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک

اعمال روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی / تامین مالی تروریسم به مقامات ذیصلاح و موسسه‌های مالی اجازه می‌دهد منابع نظارتی خود را به صورت کارآتری به کارگیرند. به طور کلی، زمانی که کشوری بخواهد یک روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک را طراحی کند، پنج اصل اساسی را باید مد نظر قرار دهد^{۳۳}. این اصول به کشورها برای مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم کمک می‌کند. البته هدف تجویز یک نسخه عملی برای تمام کشورها نیست، بلکه هر کشوری باید متناسب با شرایط موجود خود، روش نظارتی مناسب را به کار گیرد. لازم به ذکر است در ارائه رهنمودهای فوق، فرض بر این است که صنعت خدمات مالی خصوصی است، اگر چه در بسیاری از کشورها، حداقل برخی از موسسه‌های مالی دولتی هستند. به هر حال اصول فوق عبارتند از:

❖ اصل نخست: درک تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و واکنش نسبت به تهدیدها؛ بررسی ریسک ملی

به کارگیری موفقیت‌آمیز روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی / تامین مالی تروریسم بستگی به درک درست تهدیدها و آسیب‌پذیری‌های کشور نسبت به پولشویی / تامین مالی تروریسم دارد. کشوری که در جستجوی معرفی یک روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک در سطح ملی است، در گام نخست وجود درک ملی نسبت به خطرات تهدیدکننده کشور به تحقق یک روش یا رویکرد نظارتی مبتنی بر ریسک به آن کشور کمک خواهد کرد. این درک می‌تواند در جریان ارزیابی ریسک ملی حاصل شود. به دلایل مختلف، ارزیابی ریسک ملی باید با نظر به شرایط هر کشور از جمله تشکیلات مقام نظارتی ذیصلاح و ماهیت بخش خدمات مالی طراحی شود. قضاوت‌های هر کشور در مورد ریسک‌ها و تصمیم‌ها در مورد چگونگی انجام بررسی ریسک ملی منحصر به هر کشور است. ارزیابی ریسک ملی نیاز به یک سند رسمی واحد ندارد. ارزیابی ریسک ملی باید به عنوان فرایندی مورد نظر قرار گیرد که برای تحقق نتایج خاصی طراحی شده است. نتیجه مطلوب زمانی حاصل می‌شود که تصمیم‌ها در مورد تخصیص مسئولیت‌ها و منابع، در سطح ملی بر اساس درک درست، جامع و به روز از ریسک‌ها باشد. مقامات ذیصلاح در مشورت با بخش خصوصی، باید دریابند که بهترین روش برای رسیدن به این هدف چیست. همچنین باید هر نوع ریسک مرتبط به ارائه اطلاعات به پولشویان، تروریست‌ها و سایر مجرمان در مورد آسیب‌پذیری سیستم‌های مالی در نظر گرفته شود.

❖ اصل دوم: چارچوب مقرراتی / قانونی پشتیبان اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک

نکته قابل اهمیتی که کشورها باید در نظر داشته باشند، مناسب بودن چارچوب مقرراتی و نظارتی موجود در آن کشورها برای اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک است. همچنین در جایی که لازم است مقرراتی بر موسسات مالی وضع شود، این امر باید پس از بررسی ریسک ملی انجام شود. افزون بر این، تحت یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک، موسسات مالی باید از درجه‌ای از انعطاف برای اعمال سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی خود برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم نیز برخوردار باشند. این انعطاف در واقع واکنش مناسبی به بررسی ریسک انجام شده توسط موسسات است. در عمل، استانداردهای اعمال شده می‌تواند توسط اقدامات اضافی متناسب با ریسک‌های یک موسسه مالی طراحی و/یا اصلاح شود. در واقع سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی با توجه به سطوح ریسک برای محصولات مختلف، خدمات، مشتری‌ها و مناطق جغرافیایی ممکن است انعطاف‌پذیر باشد. البته این به معنی عدم نیاز به ارائه تعریف مشخصی از سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی نیست.

❖ اصل سوم: طراحی چارچوب نظارتی، پشتیبان روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک

در جایی که به منظور نظارت بر کنترل‌های صورت گرفته توسط موسسه‌های مالی در خصوص مپ/تت، مقامات ذیصلاح تعیین شده‌اند ممکن است این نکته مورد نظر قرار گیرد که آیا این مقامات برای اعمال رویکرد نظارتی مبتنی بر ریسک از اختیار لازم برخوردار هستند. به هر حال، در جایی که شرایط مناسب است نهادهای نظارتی باید بدنبال اعمال روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک برای نظارت بر کنترل‌های صورت گرفته توسط موسسه‌های مالی در خصوص مپ/تت باشند. برای انجام این امر نیز باید درک جامع و کاملی از انواع فعالیت‌های مالی، موسسه‌های مالی و سایر موسسه‌های درگیر فعالیت‌های مالی که در معرض ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم قرار دارند، وجود داشته باشد. نهادهای نظارتی لازم است بر اساس بررسی کلی ریسک موسسه و موسسه‌هایی که بیشتر در معرض خطر هستند و سایر عوامل، اقدام به اولویت‌بندی منابع کنند، به طوری که از منابع محدود، بیشترین استفاده و اثر حاصل شود. البته مقام یا نهاد نظارتی برای اجرای نظارت مبتنی بر ریسک، نیازمند کارکنان آموزش دیده و متخصص است.

❖ اصل چهارم: شناسایی بازیگران اصلی در یک روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک و اطمینان از سازگاری

و هماهنگی آنها

کشورها باید در نظر داشته باشند، زمانی که یک روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک پذیرفته می‌شود، ذینفعان^{۳۴} اصلی چه کسانی هستند. این ذینفعان در کشورهای مختلف متفاوت هستند. با

مشخص شدن ذینفعان، به طور موثرتری مسئولیت‌ها بین آنها تقسیم می‌شود و به طور موثری، اطلاعات بین آنها رد و بدل می‌شود. همچنین باید مشخص شود چه نهاد یا نهادهایی بهترین موقعیت را برای تهیه دستورالعمل و راهنما برای صنعت خدمات مالی در خصوص چگونگی به کارگیری روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی و تامین مالی تروریسم دارند. فهرستی از ذینفعان در یک رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک می‌تواند شامل نهادهای زیر باشد:

- دولت شامل قوه مقننه، مجریه و قضاییه؛
- نهادهای مجری قانون شامل پلیس، گمرک و غیره؛
- واحد اطلاعات مالی، مراجع امنیتی، سایر موسسه‌های مشابه و غیره؛
- تنظیم‌کنندگان مقررات مراجع مالی^{۳۵}؛
- بخش خصوصی شامل موسسه‌های خدمات مالی، موسسه‌های ارائه خدمات حرفه‌ای (مانند حسابداریها و وکیل‌ها)، انجمن‌ها یا نهادهای تجاری^{۳۶} و غیره؛
- موسسه‌های عمومی که برای مقابله با پولشویی / تامین مالی تروریسم طراحی شده‌اند. این موسسه‌ها می‌توانند محدودیت‌هایی برای مشتری‌های بنگاه‌های خدمات مالی وضع کنند؛
- سایر کسانی که در موقعیت کمک به مبانی مفهومی، معماری یا طراحی روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک قرار دارند (از جمله رسانه‌ها و دانشگاه).

در میان این ذینفعان، دولت به طور آشکاری نسبت به دیگران قادر به اعمال نفوذ موثرتری روی برخی از ذینفعان است. به هر حال، دولت در موقعیتی است که می‌تواند بررسی کند چگونه تمام ذینفعان تشویق به حمایت از تلاش‌ها در خصوص مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم شوند.

عنصر بعدی، نقش دولتها در بدست آوردن نظر مثبت مقامات ذیصلاح نسبت رویکرد مبتنی بر ریسک است. این نیز با کمک اظهارات آشکار مقامات ذیربط در خصوص روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در موارد زیر بدست می‌آید:

✓ داشتن این انتظار که موسسه‌های مالی برای تعدیل سیستم‌ها و کنترل‌های داخلی خود با نظر به پایین یا بالا بودن ریسک موسسه، انعطاف داشته باشند؛ البته تا زمانی که سیستم‌ها و کنترل‌های آنها معقول باشند. به هر حال، حداقل الزامات نظارتی و قانونی نیز وجود دارند که صرف نظر از سطح خطر باید اعمال شوند. برای مثال، گزارش‌دهی نقل و انتقالات مشکوک و اعمال حداقل استانداردهای شناسایی دقیق مشتری از آن جمله هستند.

✓ عنایت داشتن به این که توانایی موسسه مالی برای کشف و ممانعت از پولشویی/تامین مالی تروریسم، ممکن است گاهی اوقات ضرورتاً محدود باشد و اطلاعات در مورد عوامل ریسک، همیشه به طور کامل و رایگان در دسترس نباشد. بنابراین، در این صورت باید خط مشی و انتظارات نظارتی معقولی در مورد دستاوردهای یک موسسه مالی از انجام کنترل‌های مناسب با هدف جلوگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم، وجود داشته باشد. به این معنی که یک موسسه مالی می‌تواند به خوبی عمل کرده و گام‌های معقول و قابل ملاحظه‌ای برای جلوگیری از پولشویی/تامین مالی تروریسم برداشته باشد و منطق و مستندات برای تصمیم‌های خود در این خصوص داشته باشد. با وجود این، مورد سوء استفاده توسط مجرمان قرارگیرد.

✓ عنایت داشتن به این که تمام موقعیت‌های پرریسک یکسان نیستند. در نتیجه، اعمال یک نوع شناسایی دقیق مشتری در مورد آنها ضرورتی ندارد.

❖ اصل پنجم: تبادل اطلاعات بین بخش خصوصی و دولتی

بخش مهمی از راهبرد یک کشور برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم، تبادل موثر اطلاعات بین بخش خصوصی و دولتی است. زمانی که موسسه‌های مالی، روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک را برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم دنبال می‌کنند، مقامات دولتی اعم از نهادهای مجری قانون یا نهادهای دیگر، حق دسترسی به اطلاعاتی را دارند که برای انجام یک قضاوت آگاهانه به آنها کمک می‌کند. همچنین از آنجا که موسسه‌های مالی به طور مرتب و روزانه با تعداد زیادی مشتری سر و کار دارند، قادر خواهند بود منطق کسب و کار مشتری خودشان را به خوبی دریابند. بنابراین، موسسه‌های خصوصی و نهادهای دولتی بهتر است برای مشخص کردن اطلاعات با ارزش برای کمک به مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم با یکدیگر همکاری داشته باشند و ابزارهایی نیز برای تبادل به موقع و موثر این اطلاعات فراهم کنند.

مبادله اطلاعات بین بخش خصوصی و دولتی باید با مبادله مناسب اطلاعات بین مقامات دولتی همراه باشد. واحد اطلاعات مالی، ناظران و موسسه‌های مجری قانون باید قادر به تبادل اطلاعات و بازخورد نتایج و آسیب‌پذیری‌های مشخص شده باشند. البته در این تبادل اطلاعات باید از اطلاعات حساس نگهداری و توسط نهادهای دولتی به خوبی حفاظت شود تا جایی درز پیدا نکند.

ذینفعان مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم باید درک مشخصی از اطلاعات مفید برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم داشته باشند. برای مثال انواع اطلاعاتی که در صورت قابل دسترس بودن می‌تواند به طور مفیدی بین بخش خصوصی و دولتی رد و بدل شود عبارتند از:

✓ گزارش‌های موجود در مورد بررسی ریسک کشور؛

✓ گزارش‌های موجود در مورد چگونگی سوء استفاده پولشویان / تامین‌کنندگان تروریسم از سیستم

مالی؛

✓ بازخورد گزارش‌های نقل و انتقالات مشکوک و سایر گزارش‌های مربوط؛

✓ اطلاعات طبقه‌بندی نشده هدفمند، البته در شرایط خاصی و مشروط بر حفاظت مناسب اطلاعات،

این امکان وجود دارد تا مقامات ذیصلاح، اطلاعات محرمانه هدفمند را نیز با موسسه‌های مالی رد و

بدل کنند؛

✓ اسامی کشورها، اشخاص یا سازمان‌های مالک دارایی‌ها یا نقل و انتقالات مسدود شده .

۷-۲- ارزیابی ریسک ملی^{۳۷}

روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک باید روی زیرساخت مناسبی بنا شود. از آنجا که یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک باید بر اساس ارزیابی تهدیدها باشد، بنابراین در رویکرد فوق در وهله نخست باید این اطمینان حاصل شود که ریسک‌ها به درستی شناسایی شده‌اند. این اصل در هر جایی و در هر اندازه‌ای - توسط یک کشور یا یک موسسه - که این روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک را به کار می‌گیرد، صادق است. به طوری که اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای ارزیابی ریسک یک کشور، در گام نخست مستلزم درک درست ریسک‌هایی است که آن کشور را تهدید می‌کند. این بررسی می‌تواند تحت عنوان ارزیابی ریسک ملی مورد نظر قرار گیرد.

ارزیابی ریسک ملی باید به عنوان گزارش مشروحي از سوابق اطلاعات اساسی مورد نظر قرار گیرد که به ناظران، نهادهای مجری قانون، واحد اطلاعات مالی و موسسه‌های مالی کمک می‌کند تا اطمینان یابند تصمیم‌ها در مورد تخصیص مسئولیت‌ها و منابع در سطح ملی بر اساس درک جامع، واقعی و به روز از ریسک‌ها است. ارزیابی ریسک باید با نظر به شرایط منحصر به فرد هر کشور، هم از نظر اجرایی و هم از نظر پیامدهای آن طراحی شود. در این راستا، عناصر احتمالی اثرگذار بر ریسک پولشویی / تامین‌مالی تروریسم یک کشور عبارتند از:

✓ شرایط سیاسی؛

✓ شرایط قانونی؛

✓ ساختار اقتصادی کشور؛

✓ عوامل فرهنگی و ماهیت جامعه مدنی؛

- ✓ سرچشمه‌ها، مکان و تمرکز فعالیت‌های مجرمانه؛
  - ✓ حجم صنعت خدمات مالی؛
  - ✓ ترکیب صنعت خدمات مالی؛
  - ✓ ساختار مالکیت موسسه‌های خدمات مالی؛
  - ✓ ترتیبات حاکمیت شرکتی در موسسه‌های مالی و گستره اقتصاد؛
  - ✓ ماهیت سیستم‌های پرداخت و رواج نقل و انتقالات نقد محور؛^{۳۸}
  - ✓ گستره جغرافیایی عملیات و مشتریان صنعت مالی؛
  - ✓ انواع محصولات و خدمات ارائه شده توسط صنعت خدمات مالی؛
  - ✓ انواع مشتریان صنعت خدمات مالی؛
  - ✓ انواع جرم‌های منشاء؛^{۳۹}
  - ✓ میزان پول‌های تولید شده غیر قانونی در داخل کشور؛
  - ✓ میزان پول‌های تولید شده غیر قانونی در خارج کشور و شسته شده در داخل کشور؛
  - ✓ کانال‌ها یا ابزارهای اساسی مورد استفاده قرار گرفته برای پولشویی / تامین مالی تروریسم؛
  - ✓ بخش‌های اقتصاد رسمی که تحت تاثیر پولشویی / تامین مالی تروریسم قرار گرفته اند؛
  - ✓ سطح اقتصاد زیرزمینی.
- کشورها باید این را نیز در نظر داشته باشند که چگونه در سطح ملی می‌توان به درک درستی از خطرات پولشویی / تامین مالی تروریسم رسید؟ چه نهاد یا نهادهایی مسئول این بررسی خواهند بود؟ ارزیابی رسمی چگونه باید باشد؟ آیا نظر مقامات ذیصلاح باید به اطلاع عموم برسد؟ اینها همه سوالاتی است که مقامات ذیصلاح باید آنها را مورد نظر قرار دهند. نتیجه مطلوب این است که تصمیم‌ها در باره تخصیص منابع و مسئولیت‌ها در سطح ملی بر اساس درک جامع و به روز از خطرها باشد. برای تحقق این نتیجه، مقامات ذیصلاح باید اقداماتی برای کاهش خطرات به عمل آورند. توسعه و به کارگیری یک روش یا رویکرد نظارتی مبتنی بر ریسک، نیازمند همکاری تشکیلات قضایی نیز هست. برای موثر بودن رویکرد فوق، این رویکرد باید بر اساس اطلاعات باشد و کوشش شود که بررسی‌های ریسک بر اساس اطلاعات جدید و صحیح باشد. در هر کشوری، همکاری نهادهای مجری قانون، واحد اطلاعات مالی، موسسه‌های مالی و نهادهای نظارتی باید به خوبی صورت گیرد تا دانش و تجربیات آنها برای اعمال یک روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک مناسب و متناسب با کشورشان به کار گرفته شود. بررسی‌های انجام گرفته در این خصوص توسط نهادهای

فوق نباید ایستا باشد، بلکه لازم است در طول زمان و بسته به چگونگی تغییر شرایط و چگونگی تغییر تهدیدها، بررسی‌های آنها نیز تغییر کند. در این راستا، کشورها باید جریان اطلاعات بین نهادهای مختلف را تسهیل کنند به طوری که هیچ گونه مانع سازمانی برای تبادل اطلاعات وجود نداشته باشد. به هر حال، بررسی ملی ریسک‌ها در کنار کاهش ریسک‌ها می‌تواند مشخص کند با نظر به سایر اهداف سیاستی چگونه منابع ملی برای مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم به کار گرفته شود و چگونه این نهادها به روش کارایی از این منابع استفاده کنند. همچنین مقامات ذیصلاح می‌توانند در چگونگی تخصیص بودجه عمومی برای مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم به سیاستگذاران کمک کنند. بررسی ریسک ملی همچنین می‌تواند سیاستگذاران را نسبت به رابطه بین نظام قانونی / نظارتی و ریسک‌های شناسایی شده آگاه کند.

لازم به ذکر است تعصب بیش از حد برای مقابله با ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم از طریق وضع محدودیت‌های غیر معقول بر صنعت مالی می‌تواند مخرب و ضد تولید باشد. همچنین محدودیت دسترسی بخش‌هایی از جمعیت کشور به خدمات مالی مخالف منافع عمومی است. از طرف دیگر، ممکن است که کوشش‌های صورت گرفته برای حفاظت از جامعه در مقابل ریسک‌های تهدید کننده جامعه از ناحیه تروریست‌ها و مجرمان، کافی نباشد. بنابراین، درک درست از ریسک‌ها در سطح ملی است که می‌تواند به رفع و کاهش این ریسک‌ها کمک کند.

۸- رهنمودهایی برای موسسه‌های مالی در مورد اعمال روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک

همانطور که پیش‌تر گفته شد رویه‌ها و سیاست‌های اجرایی مبتنی بر ریسک در موسسه‌های مالی که به منظور ارزیابی و کنترل درونی ریسک پولشویی / تامین مالی تروریسم این موسسات به کار گرفته می‌شود، متمایز از نظارت مبتنی بر ریسک است. در این راستا، ویژگی‌های روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک یک موسسه مالی خاص باید بر اساس عملیات و نوع فعالیت آن موسسه تعیین شود. در یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک طراحی شده معقول توسط یک موسسه مالی، ابزارهایی فراهم می‌شود که آن موسسه بتواند به کمک آنها، معیاری برای بررسی ریسک‌های بالقوه پولشویی / تامین مالی خود مشخص کند. در یک فرایند معقول مبتنی بر ریسک به کار گرفته شده توسط یک موسسه مالی، همچنین باید چارچوبی برای مشخص کردن درجه ریسک‌های بالقوه یا احتمالی مرتبط با مشتریان یا نقل و انتقالات آنها فراهم شود. این فرایند اجازه می‌دهد موسسه، متمرکز بر کنترل مشتری‌ها و نقل و انتقالاتی شود که بیشترین ریسک پولشویی را بر موسسه تحمیل می‌کنند.

۸-۱- گروه‌بندی ریسک^{۴۰}

برای اعمال یک روش یا رویکرد معقول مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم، موسسه‌های مالی باید معیاری برای بررسی ریسک‌های بالقوه یا احتمالی پولشویی/تامین مالی تروریسم مشخص کنند. شناسایی ریسک‌های پولشویی/تامین مالی تروریسم توسط موسسات مالی باید به گونه‌ای باشد که ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم از ناحیه مشتری‌ها یا گروه‌های مشتری و نقل و انتقالات آنها مشخص شود و اقدامات مناسبی برای کاهش و کنترل ریسک تعیین و به کارگرفته شود. بررسی ریسک مشتری همیشه باید در آغاز رابطه کاری با مشتری انجام شود. البته در مورد برخی از مشتری‌ها نیز ممکن است مشخصات مجموعه کامل ریسک آنها زمانی مشخص شود که مشتری از طریق یک حساب اقدام به نقل و انتقالات خاصی کند. یک موسسه مالی همچنین ممکن است بر اساس اطلاعات دریافتی از مقامات ذیصلاح مجبور به اصلاح و تجدید نظر در بررسی ریسک یک مشتری خاص شود.

ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم می‌تواند با گروه‌بندی ریسک و اندازه‌گیری ریسک گروه‌های مختلف مشخص شود. رایج‌ترین گروه‌بندی ریسک عبارتند از: ریسک کشوری یا ریسک منطقه جغرافیایی محل ارائه خدمات مالی توسط موسسه مالی، ریسک مشتری و ریسک خدمات/محصولات مالی ارائه شده توسط موسسه و ریسک نحوه ارائه خدمات/محصولات مالی توسط موسسه. البته هیچ توافق کلی در مورد گروه‌بندی مذکور وجود ندارد. همچنین روش واحدی برای استفاده از این گروه‌بندی‌ها برای تعیین راهبرد مدیریت ریسک‌های بالقوه وجود ندارد. بنابراین، موسسات مالی می‌توانند بر اساس گروه‌بندی فوق یا هر گروه بندی معقولی که خود تشخیص می‌دهند، اقدام به بررسی و کنترل ریسک خود کنند.

برای تعیین یا تخمین ریسک کل پولشویی/تامین مالی تروریسم یک موسسه مالی مفروض، وزن داده شده به گروه‌های ریسک (به طور فردی یا به صورت یک مجموعه) بسته به شرایط، از یک موسسه به موسسه دیگر متفاوت است. موسسه‌های مالی خودشان باید وزن هر یک از گروه‌های ریسک را مشخص کنند، هر چند قوانین و مقررات ممکن است که اختیارات موسسه مالی در این خصوص را محدود کنند. یکی از وظایف بازرسان در سنجش ارزیابی ریسک بانک نیز این است که مشخص کنند آیا مدیریت بانک ارزیابی صحیح و دقیقی از ریسک بانک انجام داده است.

۸-۲- بررسی ریسک کشوری / منطقه جغرافیایی

هیچ تعریف توافق شده جهانی توسط مقامات ذیصلاح یا موسسه‌های مالی وجود ندارد که مشخص کننده کشور یا منطقه جغرافیایی خاصی باشد (از جمله کشوری که موسسه مالی در آن فعالیت می‌کند) که ریسک کشوری بالایی دارد. به هر حال عوامل دخیل در ریسک بالای یک کشور عبارتند از:

- ✓ کشورهای که در فهرست تحریم قرار دارند از جمله کشورهای تحریم شده توسط سازمان ملل؛
- ✓ کشورهای که طبق نظر مراجع معتبر فاقد قوانین و مقررات مناسب در خصوص مبارزه با پولشویی / تامین مالی تروریسم هستند؛
- ✓ کشورهای که طبق نظر مراجع معتبر به عنوان حامی و تامین کننده مالی تروریسم شناخته شده اند و سازمان های تروریستی در این کشورها فعالیت می کنند؛
- ✓ کشورهای که طبق نظر مراجع معتبر (از جمله سازمان شفافیت بین المللی) در سطح قابل توجهی آلوده به فساد مالی یا سایر فعالیت های مجرمانه هستند.

۸-۳- بررسی ریسک مشتری

گروه هایی از مشتری که فعالیت آنها ممکن است ریسک بالاتری را به موسسه مالی تحمیل کند عبارتند از:

- مشتری هایی که رابطه کاری شان یا نقل و انتقالاتشان توسط موسسه مالی در شرایط غیر معمولی انجام می گیرد، از جمله:
  - ✓ فاصله قابل توجه و غیر قابل توجیه بین موسسه و موقعیت محلی مشتری؛
  - ✓ گردش مرتب و غیر قابل توجیه حساب به موسسه های مختلف؛
  - ✓ گردش مرتب و غیر قابل توجیه وجوه بین موسسه ها در مناطق جغرافیایی مختلف.
- مشتری های حقوقی که ساختار یا ماهیت روابط سازمانی آن به گونه ای است که شناسایی مالک واقعی یا کنترل کنندگان آنها مشکل است؛
- مشتری هایی که کسب و کار آنها نقدی محور است، از جمله:
  - ✓ کسب و کار در خصوص خدمات پولی (صرافی ها، موسسه های ارسال وجه و معامله کنندگان اسکناس یا سایر کسب و کارهایی که تسهیلاتی در زمینه انتقال پول ارائه می دهند)؛
  - ✓ کازینوها، شرط بندی و دیگر فعالیت ها در رابطه با قمار؛
  - ✓ کسب و کارهایی که به طور معمول نقد محور نیستند، اما میزان قابل توجهی وجه نقد برای نقل و انتقالات معینی تهیه می کنند .
- خیریه ها و سایر موسسه های غیرانتفاعی که تحت کنترل و نظارت نیستند (به ویژه موسسه هایی که عملیات برون مرزی انجام می دهند).

- حسابداران، وکلا یا حرفه‌هایی که اداره کننده حساب‌های گشایش یافته به نفع مشتریانشان در یک موسسه مالی هستند.
  - مشتریانی که از طریق واسطه‌هایی کار می‌کنند که مقید به قوانین و اقدامات مناسب در خصوص مپ/تت نبوده و به طور مناسبی نیز تحت نظارت نیستند.
  - مشتریانی که شخصیت سیاسی محسوب می‌شوند.
- به عنوان مثال، یک شیوه طبقه بندی و ارزیابی مشتریان یک بانک یا موسسه مالی از نظر ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم می‌تواند به صورت زیر باشد^{۴۱}:

شرح مشتری / حساب	درجه ریسک مشتری
حساب مشتری بومی مقیم (حساب پس انداز و گواهی سپرده)	کم
حساب‌های مشتری غیربومی (خارجی) مقیم	کم
کسب و کارهای تجاری کوچک و نمایندگی‌های مجاز	متوسط
حساب سرمایه‌گذاری کوتاه مدت و بلند مدت	متوسط
سرمایه‌گذار برون مرزی غیر بومی غیر مقیم	بالا
اشخاص با سرمایه خالص کلان (گروه یا دسته خصوصی) ^{۴۲}	بالا
حساب‌های مدیریت شده چندگانه ^{۴۳} (مدیران پول، مشاوران مالی، حساب‌های کارگزاری قابل پرداخت)	بالا
شرکت‌ها و شرکت‌های برون مرزی	بالا

۸-۴- بررسی ریسک محصول / خدمت

بررسی ریسک کلی یک موسسه مالی باید همچنین دربرگیرنده ریسک‌های احتمالی یا بالقوه‌ای باشد که از ناحیه محصولات یا خدمات ارائه شده توسط موسسه مالی بر آن تحمیل می‌شود. در این راستا، موسسات مالی نه تنها باید ریسک خدمات و محصولات جدیدی را که ارائه می‌دهند در نظر داشته باشند بلکه ریسک نحوه ارائه خدمات یا محصولات به مشتری را نیز باید در نظر داشته باشند. برای تعیین ریسک محصولات و خدمات باید عوامل زیر مورد نظر قرار گیرد:

- خدماتی که توسط مقامات ذیصلاح یا سایر مراجع معتبر به عنوان خدمات پر ریسک مشخص شده باشند، از آن جمله:

✓ خدمات بانکی کارگزاری بین‌المللی در رابطه با نقل و انتقالات از جمله پرداخت‌های تجاری

برای غیر مشتریان (برای مثال به عنوان بانک واسطه عمل می‌کنند)؛

✓ خدمات بانکی خصوصی بین‌المللی؛

- خدمات در رابطه با معامله و تحویل فلزات گرانبها و اسکناس؛
- خدماتی که ذاتا می‌توانند گمنامی مشتری را تامین کنند یا براحتی بین مرزها عبور کنند، مانند خدمات بانکی الکترونیکی، کارت‌های ذخیره ارزش، نقل و انتقالات الکترونیکی، خدمات شرکت‌های سرمایه‌گذاری خصوصی و موسسات امین .

۸-۵- بررسی متغیرهای تأثیر گذار بر ریسک پولشویی/تامین مالی یک موسسه مالی

در سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مبتنی بر ریسک موسسه‌های مالی که به منظور ارزیابی و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم توسط موسسه‌های مالی اعمال می‌شود، ممکن است متغیرهای مشخصی برای ریسک مشتری یا نقل و انتقال خاصی، در نظر گرفته شود. این متغیرها می‌تواند ارزیابی ریسک تحمیلی بر موسسه از سوی مشتری یا نقل و انتقال خاصی را تحت تأثیر قرار دهد و در نتیجه، ریسک موسسه را کاهش یا افزایش دهد. این متغیرها عبارتند از :

- هدف از گشایش حساب یا رابطه کاری برقرار شده؛ این متغیر می‌تواند ارزیابی ریسک را تحت تأثیر قرار دهد. به عنوان مثال، حساب‌هایی که اصولاً برای تسهیل نقل و انتقالات سنتی مشتریان کم ریسک گشایش یافته، نسبت به حسابی که برای تسهیل نقل و انتقالات نقدی مبالغ بالا برای یک موسسه تجاری نا آشنا گشایش یافته، ریسک کمتری به موسسه تحمیل می‌کنند .

- سطح دارایی‌های سپرده‌گذاری شده یا حجم نقل و انتقالات انجام شده توسط یک مشتری خاص؛ در صورتی که دارایی‌های سپرده‌گذاری یا نقل و انتقالات یک مشتری در مقایسه با آنچه به طور منطقی از مشتری‌ها با ویژگی مشابه انتظار می‌رود، نامعمول باشد، باید مشتری را پر خطر محسوب کرد. در غیر این صورت، مشتری پر خطر در نظر گرفته نمی‌شد و بر عکس، مشتری که پر خطر در نظر آید در صورتی که دارایی‌های سپرده‌گذاری یا نقل و انتقالات مشتری پایین باشد، موسسه مالی می‌تواند مشتری را کم خطر محسوب کند.

- سطح مقررات یا نظارت یا نظام حکومتی که مشتری تابع یا تحت کنترل آن است؛ در صورتی که مشتری یک موسسه مالی سازمان یافته در کشوری دارای نظام مبارزه با پولشویی باشد، این مشتری در مقایسه با مشتری غیر سازمانی یا مشتری که مقید به حداقل مقررات در خصوص مبارزه با پولشویی است، ریسک کمتری دارد.

- رابطه منظم یا مدت رابطه کاری مشتری با موسسه مالی؛ روابط پایدار بلند مدت و مکرر با یک مشتری ریسک کمتری از نظر پولشویی می‌تواند داشته باشد.
- شناخت کشوری که موسسه مالی در آن فعالیت می‌کند؛ اطلاع در مورد قوانین و مقررات داخلی کشور محل فعالیت موسسه مالی، ساختار و وسعت نظارت در آن کشور بر ریسک فعالیت موسسه مالی در آن کشور موثر است.
- استفاده از ابزار انتقال^{۴۴} یا سایر ترتیبات یک شرکت واسط توسط مشتری بدون منطق تجاری آشکار سبب افزایش پیچیدگی یا عدم شفافیت می‌شود. استفاده از ابزارهای انتقال یا ترتیبات یک شرکت واسط بدون توضیح قابل قبول ریسک را افزایش می‌دهد.

۸-۶- کنترل موقعیت‌های پرریسک توسط موسسات مالی

موسسات مالی که رویکرد مبتنی بر ریسک را اعمال و مشتریان پرخطر خود را بر این اساس شناسایی کرده‌اند، باید برای کنترل و کاهش ریسک بالقوه پولشویی/تامین مالی تروریسم این گونه مشتریان اقدامات مناسبی را اعمال کنند. این اقدامات یا کنترل‌ها می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- ✓ افزایش آگاهی موسسه مالی از مشتری‌ها و نقل و انتقالات پرخطر در رشته فعالیت موسسه؛
- ✓ افزایش سطح شناسایی مشتری یا شناسایی دقیق مشتری؛
- ✓ تاکید بر تایید ایجاد یک حساب یا رابطه کاری توسط مدیر ارشد؛
- ✓ پایش بیشتر نقل و انتقالات؛
- ✓ افزایش سطوح کنترل‌های مستمر- کنترل‌های چند سطحی - و افزایش دوره تناوب بررسی روابط کاری با مشتریان.
- ✓ اغلب با اقدامات و کنترل‌های یکسان می‌توان بیش از یک شاخص ریسک مشخص را مورد نظر قرارداد. بنابراین، ضرورتاً نباید انتظار داشت یک موسسه مالی برای هر شاخص ریسک کنترل‌های خاصی برقرار کند.

۹- برنامه کاربردی روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/ت در بانک‌ها و موسسات مالی

به طور کلی یک برنامه کاربردی متکی بر رویکرد یا سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مبتنی بر ریسک که توسط یک موسسه به منظور ارزیابی و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم می‌تواند به کار گرفته شود شامل مراحل زیر است:

هر موسسه مالی به منظور شناسایی مشتری / شناسایی دقیق مشتری باید به شیوه معقولی برای مشتری خود تشکیل پرونده داده و در این پرونده سوابق مشتری را نگهداری کند. هدف از شناسایی مشتری / شناسایی دقیق مشتری، تخمین ریسکی است که از ناحیه مشتری می تواند بر موسسه تحمیل شود. در این راستا باید موسسه هویت واقعی مشتری خود را شناسایی و با درجه ای از اعتماد، از انواع فعالیت های اقتصادی و نقل و انتقالات انجام شده توسط مشتری آگاهی داشته باشد. رویه های موسسه مالی در شناسایی مشتری شامل موارد زیر است :

الف) شناسایی و احراز به موقع هویت مشتری؛

ب) انجام اقدامات معقول مبتنی بر ریسک برای شناسایی و تایید هویت مالک ذینفع حساب؛

ج) کسب اطلاعات اضافی مناسب برای درک فعالیت حرفه ای و شرایط مشتری از جمله ماهیت حرفه مشتری و سطح انتظاری از نقل و انتقالات او.

به منظور ارزیابی و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم در یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک، نقطه شروع برای یک موسسه مالی پیش از تصمیم گیری نهایی، بررسی ریسک های احتمالی است که از ناحیه مشتری می تواند بر موسسه تحمیل شود. این بررسی باید با در نظر گرفتن متغیرهای مناسب ریسک باشد. در این راستا، در ابتدای امر موسسه های مالی باید الزامات شناسایی دقیق مشتری، متناسب با هر مشتری را تعیین کنند. این الزامات می تواند شامل موارد زیر باشد :

- اعمال حداقل سطح استاندارد شناسایی دقیق مشتری در مورد تمام مشتری ها؛
- در مواردی که تشخیص داده شود مشتری کم ریسک است، سطح استاندارد شناسایی مشتری نیز باید کمتر شود. این موارد عبارتند از:

✓ شرکت های سهامی عام فهرست شده در بورس اوراق بهادار که مشمول الزامات فاش سازی منظم اطلاعات مالی خود برای عموم هستند؛

✓ سایر موسسه های مالی (داخلی و خارجی) که مشمول مطابقت با توصیه های گروه ویژه اقدام مالی هستند؛

✓ اشخاص حقیقی که منبع عمده درآمد آنها، حقوق، مستمری و مقرری تامین اجتماعی از یک موسسه شناخته شده است، همچنین در مواردی که نقل و انتقالات متناسب با بودجه فرد است.

✓ انواع خاصی از نقل و انتقالات با مبالغ کم (نقل و انتقالات مربوط به حق بیمه های جزئی)

▪ افزایش سطح شناسایی دقیق مشتری در مورد مشتری‌هایی که ریسک بالایی دارند. این ریسک بالا ممکن است ناشی از نوع فعالیت حرفه‌ای مشتری، ساختار مالکیتی مشتری حقوقی، حجم واقعی یا پیش بینی شده یا انواع نقل و انتقالات مشتری باشد، از جمله نقل و انتقالاتی که با کشورهای پر ریسک انجام می‌شود یا نقل و انتقالاتی که بر اساس قوانین و مقررات موجود پرریسک شناسایی شده‌اند. از جمله:

✓ روابط بانکی کارگزاری و

✓ صاحب منصبان سیاسی.

از نظر کمیته نظارت بانکی بازل نیز یک بانک باید سیاست‌ها و رویه‌ها اجرایی آشکاری برای شناسایی انواع مشتریانی داشته باشد که احتمالاً ریسک پولشویی/تامین مالی بر بانک تحمیل می‌کنند. در این راستا یک بانک باید عواملی مانند سابقه مشتری، حرفه مشتری، منبع درآمد و ثروت مشتری، کشور محل اقامت و تولد مشتری (وقتی دو کشور مختلف باشد)، محصولات بانکی استفاده شده توسط مشتری، ماهیت و هدف از حساب‌های گشایش یافته توسط مشتری، حساب‌های مرتبط مشتری^{۴۵} را مد نظر قرار دهد. بر این اساس، بانک باید یک سطح اساسی از شناسایی مشتری را برای تمام مشتریان انجام دهد. سپس در مورد مشتری‌هایی که ریسک بیشتری دارند، سطح بیشتری از شناسایی در مورد آنها انجام شود، به طوری که در موارد بالا بودن ریسک باید اقدامات پیشرفته‌ای برای کاهش و مدیریت ریسک انجام شود. همچنین در صورتی که قوانین اجازه دهد بانک می‌تواند برای مشتریان کم ریسک، اقدامات ساده تری را برای شناسایی مشتری به کارگیرد. به هر حال، سیاست شناسایی مشتری نباید آنچنان سخت باشد که باعث محرومیت بخش عمده‌ای از مردم به ویژه افرادی که از نظر اجتماعی و مالی ضعیف هستند، از دسترسی به خدمات بانکی شود.^{۴۶}

۹-۲- پایش نقل و انتقالات و مشتریان

درجه و چگونگی پایش نقل و انتقالات مشتری توسط موسسه مالی به منظور ارزیابی و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم مشتری، بستگی به اندازه موسسه مالی، ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم که موسسه در معرض آن است، روش پایش به کار گرفته شده توسط موسسه مالی (دستی، خودکار یا ترکیبی از روش دستی و خودکار) و نوع فعالیت مشتری تحت بررسی دارد. در به کارگیری روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای پایش نقل و انتقالات مشتری، موسسه‌های مالی و ناظران آنها باید این را در نظر داشته

باشند که تمام نقل و انتقالات، حساب‌ها یا مشتری‌ها به یک شیوه پایش نخواهند شد. درجه پایش نیز به ریسک‌های مرتبط با مشتری بستگی خواهد داشت، از جمله ریسک محصولات یا خدمات مورد استفاده توسط مشتری، موقعیت مکانی مشتری و نقل و انتقالاتی که مشتری انجام می‌دهد. روش‌ها و رویه‌های پایش نیز با توجه به منابع مالی موسسه تعیین می‌شود.

در یک سیستم مبتنی بر ریسک هدف اصلی از پایش، پاسخ به مسائل در سطح کل سازمان^{۴۷} بر اساس تجزیه و تحلیل ریسک‌های اصلی موسسه مالی است. بنابراین مقامات نظارتی در هنگام ارزیابی یک موسسه مالی به شرطی که تصمیمات موسسه مالی با الزامات مقرراتی و نظارتی منطبق باشد و این تصمیمات به شکل معقول و مناسبی مستند شده باشند، باید ضمن آگاهی یافتن از این تصمیمات، وزن مناسبی به آنها بدهند.

یک موسسه مالی تحت یک روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک، برای پایش فعالیت و نقل و انتقالات مشتریان خود می‌تواند محدوده پولی یا حدود دیگری را تعیین کند که فعالیت مشتری کمتر از آن محدوده‌ها مورد بازبینی قرار نخواهد گرفت. موقعیت‌ها یا حدود تعریف و اعمال شده برای این منظور نیز باید به طور منظم بازبینی شوند تا کفایت و مناسبت حدود فوق برای سطوح ریسک مقرر شده، تایید شود. موسسه‌های مالی همچنین باید کفایت هریک از سیستم‌ها و فرایندها را به طور متناوب مورد بررسی قرار دهند. نتایج حاصل از پایش‌های انجام شده نیز همیشه باید مستند و مدون شود.

از نظر کمیته نظارت بانکی بال نیز هریک از بانکها باید با توجه به اندازه، نوع و پیچیدگی فعالیت بانک، همچنین ریسک‌های موجود بانک، یک سیستم مناسب برای پایش تراکنش‌ها یا نقل و انتقالات داشته باشند. برای بیشتر بانک‌ها به ویژه بانک‌هایی که فعالیت بین‌المللی دارند، سیستم پایش موثر احتمالاً مستلزم یک فرایند خودکار است. در مواقع خاصی که یک بانک به علت موقعیت خاص خود، الزامی به داشتن سیستم پایش خودکار نداشته باشد، آن بانک باید بتواند به طور مستند به ناظر یا ناظران خارجی نشان دهد به جای سیستم خودکار پایش تراکنش‌ها، دارای سیستم جایگزین موثر دیگری است. زمانی نیز که یک سیستم خودکار به کار گرفته می‌شود، این سیستم باید تمام حسابهای مشتریان و نقل و انتقالات به نفع مشتریان بانک یا غیر از آن را پوشش دهد. این سیستم باید بانک را قادر به انجام تجزیه و تحلیل روند و الگوی نقل و انتقالات کند و روابط کاری غیرعادی و نقل و انتقالات برای پولشویی/تامین مالی ترویس را شناسایی کند^{۴۸}.

از نظر کمیته نظارت بانکی بال، سیستم پایش نقل و انتقالات یا تراکنش‌ها باید اطلاعات صحیحی برای مدیر ارشد در رابطه با چند جنبه اصلی فراهم کند، از جمله تغییرات در الگوی نقل و انتقالات مشتریان.

بانک اطلاعاتی مربوط به مشتریان باید در برگیرنده اطلاعات جامع و به روز ارائه شده توسط مشتریان در خصوص شناسایی دقیق مشتری باشد. سیستم فن آوری اطلاعات (IT) بانک باید این اجازه را به بانک یا گروه بانکی بدهد که اطلاعات متمرکز (به عنوان مثال اطلاعات سازماندهی شده بر اساس مشتری، محصول، نقل و انتقالات میان موسسات گروهی^{۴۹}، نقل و انتقالات انجام شده در طول دوره زمانی معین) را به دست آورند. سیستم تکنولوژی اطلاعات باید به طور خودکار، تراکنش‌های غیر معمول را هشدار دهد و این تراکنش‌ها مشمول بررسی بیشتر توسط مدیر مسئول مپ/ت شوند. هر شاخص یا معیار ریسک که در این خصوص مورد استفاده قرار می‌گیرد باید با توجه به ارزیابی ریسک بانک باشد. بازرسی داخلی باید همچنین سیستم تکنولوژی اطلاعات بانک را ارزیابی کند تا مطمئن شود سیستم فوق مناسب است و به طور موثری توسط خط دفاع اول و دوم برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم (خط اول دفاع واحدهای فعالیت یا واحدهای صف که ارتباط مستقیم یا رو در رو با مشتری دارند و خط دوم دفاع شامل مدیر مسئول مپ/ت، مدیر مسئول تطبیق عملیات بانک با قوانین و مقررات، همچنین مدیر مسئول منابع انسانی یا فن آوری اطلاعات (IT) مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۹-۳- گزارش‌دهی نقل و انتقالات مشکوک

گزارش‌دهی نقل و انتقالات یا فعالیت مشکوک توسط موسسات مالی، برای توانمندی کشور در استفاده از اطلاعات مالی به منظور مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم و سایر جرائم مالی حیاتی است. نظام‌های گزارش‌دهی در این خصوص، به قوانین کشور و الزامات سازمان‌ها در ثبت و بایگانی گزارش موارد مشکوک زمانی که فعالیت یا نقل و انتقال مشکوک بنظر می‌رسد، بستگی دارد. به هر حال رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک برای مشخص کردن فعالیت مشکوک نیز رویکرد مناسبی است. برای مثال با هدایت منابع بیشتر به سمت سطوح پر ریسک فعالیت موسسه مالی، امکان شناسایی موارد مشکوک بیشتر می‌شود. همچنین یک موسسه مالی باید در مقاطع زمانی مشخص، کفایت سیستم خود برای تشخیص و گزارش‌دهی نقل و انتقالات مشکوک را مورد بررسی و بازبینی قرار دهد.

از نظر کمیته بال، یک بانک با پایش مستمر و بررسی حساب‌ها و نقل و انتقالات حساب مشتری می‌تواند نقل و انتقالات یا تراکنش‌های مشکوک را شناسایی کند. از نظر این کمیته فرایند بررسی، شناسایی تراکنش‌های مشکوک و اعلام آن به واحد اطلاعات مالی باید به وضوح در سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی سیاست‌های بانک مشخص شده باشد و تمام کارکنان نیز از طریق برنامه‌های آموزشی منظم از این سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی آگاه شوند. این سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی باید دربرگیرنده شرح آشکاری از

وظایف کارکنان و دستورالعمل برای تجزیه و تحلیل، بررسی و تهیه گزارش فعالیت مشکوک، همچنین راهنمایی در مورد چگونگی تکمیل گزارش مشکوک باشد. از نظر کمیته بازل، موفقیت یک بانک در مورد شناسایی و گزارش دهی فعالیت‌های مشکوک مستلزم مدیریت صحیح اطلاعات توسط بانک است. مدیریت اطلاعات شامل ثبت و بایگانی اطلاعات و سوابق مشتری، به روز کردن اطلاعات و ارائه اطلاعات صحیح به ناظران می‌شود. در این راستا، یک بانک باید بتواند طبق درخواست ناظران، به آنها نشان دهد که در بانک ارزیابی، مدیریت و کاهش ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم به درستی انجام می‌گیرد. همچنین سیاست یا رویه پذیرش مشتری، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی بانک در خصوص شناسایی مشتری، راستی آزمایی اطلاعات ارائه شده توسط مشتری، پایش مستمر و رویه‌های گزارش نقل و انتقالات مشکوک و تمام اقدامات بانک در خصوص مپ/تت از قابلیت مناسبی برخوردار هستند.^{۵۰}

۹-۴- کنترل‌های داخلی در رویکرد مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت

برای اینکه موسسه‌های مالی، رویکرد مبتنی بر ریسک موثری در خصوص مپ/تت داشته باشند، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مبتنی بر ریسک موسسات باید درون سیستم ارزیابی و کنترل داخلی موسسات گنجانده شود. در نهایت نیز مدیریت ارشد باید اطمینان حاصل کند، موسسه مالی از ساختار کنترل داخلی موثری برخوردار است. ساختاری که شامل پایش فعالیت‌های مشکوک و گزارش دهی آنها است.

مدیریت و رهبری قوی مدیریت ارشد و مشارکت در مبارزه با پولشویی، یک جنبه مهم از اعمال رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم است. مدیریت ارشد موسسه باید فرهنگ تطبیق فعالیت موسسه با قوانین و مقررات مپ/تت را در موسسه ترویج دهد و اطمینان حاصل کند کارکنان موسسه به رویکرد مبتنی بر ریسک طراحی شده توسط موسسه برای کنترل و محدود کردن ریسک پاینده‌ستند. علاوه بر سایر کنترل‌های تطبیقی داخلی، ماهیت و وسعت کنترل‌ها در خصوص مپ/تت به عوامل مختلفی بستگی دارد. از آن جمله^{۵۱}:

- ✓ ماهیت، اندازه و پیچیدگی فعالیت موسسه مالی؛
- ✓ ویژگی مشتری، محصول و فعالیت موسسه مالی؛
- ✓ تنوع عملیات موسسه مالی از جمله تنوع جغرافیایی فعالیت موسسه؛
- ✓ کانال‌های مورد استفاده برای عرضه محصول موسسه مالی؛
- ✓ حجم و اندازه نقل و انتقالات صورت گرفته توسط موسسه؛
- ✓ درجه ریسک مربوط به مناطق عملیاتی موسسه مالی؛

✓ وسعت ارتباط مستقیم موسسه مالی با مشتری یا ارتباط از طریق واسطه‌ها، اشخاص ثالث،

کارگزاران یا به شکل غیرحضوری یا رو در رو؛

در یک رویکرد مبتنی بر ریسک، چارچوب کنترل داخلی یک موسسه مالی نیز باید در برگیرنده موارد

زیر باشد^{۵۲}:

- افزایش تمرکز بر عملیات موسسه مالی (محصولات، خدمات، مشتری‌ها و مناطق جغرافیایی حوزه فعالیت موسسه) که در برابر سوء استفاده برای مقاصد پولشویی و سایر جرائم مالی آسیب‌پذیرتر هستند؛
- بررسی منظم فرایند ارزیابی و مدیریت ریسک با نظر به محیطی که موسسه مالی در آن عملیات انجام می‌دهد و فعالیتی که در بازار دارد.
- تعیین فرد یا افرادی (در سطح مدیریت) برای مدیریت تطبیق مپ/تت؛
- اطمینان از اینکه پیش از ارائه محصول جدید، کنترل‌های کافی انجام می‌گیرد.
- آگاهی مدیریت ارشد از برنامه تطبیقی، کمبودهای تطبیقی مشخص شده، اقدامات تصحیحی انجام شده و پرونده‌های گزارش فعالیت مشکوک؛
- تداوم برنامه مپ/تت با رویکرد مبتنی بر ریسک حتی در صورت تغییرات در مدیریت یا ترکیب و سازماندهی کارکنان؛
- تمرکز روی تمام الزامات گزارش‌دهی و نگهداری سوابق، توصیه‌ها در خصوص تطبیق مپ/تت و عکس‌العمل به موقع و به هنگام به تغییرات در مقررات؛
- به کارگیری رویه‌ها و فرایندهای شناسایی دقیق مشتری مبتنی بر ریسک؛
- کنترل مشتری‌ها، نقل و انتقالات و محصولات پر ریسک به میزان لازم، از جمله وضع محدودیت برای نقل و انتقالات یا اخذ تاییدیه مدیریت برای انجام برخی از نقل و انتقالات؛
- شناسایی به موقع نقل و انتقالات قابل گزارش و اطمینان از صحت تکمیل گزارش‌های مورد نیاز؛
- نظارت کافی بر کارکنان مسئول نقل و انتقالات ارزی، تکمیل گزارش‌ها، نظارت بر فعالیت‌های مشکوک یا کارکنانی که درگیر انجام بخشی از برنامه مپ/تت موسسه هستند.

بر اساس توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی، موسسه‌های مالی باید برای کارکنان خود کلاس‌های آموزشی در خصوص مپ/تت ترتیب دهند. در این کلاس‌های آموزشی کارکنان موسسات مالی باید آموزش‌های مناسب در خصوص مپ/تت و رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص آن را فرا گیرند. تعهد موسسه مالی به داشتن کنترل‌های موفقیت آمیز، متکی به آموزش و آگاهی کارکنان موسسه است. بنابراین برای اینکه تمامی کارکنان مربوطه آموزش‌های لازم در خصوص قوانین و مقررات مپ/تت و سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی داخلی موسسه در این زمینه را دریافت کنند، تلاش وسیع سازمانی لازم است. یک موسسه مالی باید نیروی کار و منابع موجود خود را مورد بررسی قرار داده و برنامه‌های آموزشی تدوین کند تا اطلاعات لازم در این زمینه را به کارکنان داده شود. از جمله اقدامات مفید یک موسسه مالی در خصوص آموزش کارکنان خود عبارتند از:

✓ آموزش متناسب با مسوولیت کارکنان؛

✓ آموزش با سطح مناسب جزئیات، برای مثال کارکنان خط اول (کارکنان صف که ارتباط رو در رو با مشتری دارند) باید آموزش لازم در خصوص پیچیدگی محصولات ارائه شده به مشتری یا محصولات مدیریت شده توسط مشتری را فراگیرند؛

✓ تناوب دور آموزشی با نظر به سطح ریسک رشته فعالیت موسسه مالی؛

✓ مورد سنجش قرار گرفتن کارکنان به منظور ارزیابی میزان سطح آگاهی کارکنان با اطلاعات ارائه شده در دوره‌های آموزشی؛

از نظر کمیته نظارت بانکی بال نیز برای حصول اطمینان از استانداردهای بالای حرفه ای و اخلاقی کارکنان، بانک باید سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی برای غربالگری کارکنان موجود و آتی خود داشته باشد. در این راستا از نظر این کمیته همه بانک‌ها باید برنامه‌های آموزشی مستمری برای کارکنان خود داشته باشند، به طوری که کارکنان برای به کارگیری سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی بانک، آموزش مناسب و لازم را دیده باشند. زمانبندی و محتوای آموزش برای کارکنان بخش‌های مختلف باید بر اساس نیاز بخش‌ها و مجموعه ریسک بانک تنظیم شود. نیازهای آموزش کارکنان بسته به شرح وظایف، مسؤلیت و طول خدمت آنان در بانک باید متفاوت باشد. سازماندهی دوره آموزشی و محتوی آن باید برای وظیفه یا مسؤلیت خاص فرد در بانک باشد، به گونه ای که اطمینان حاصل شود فرد مورد نظر دانش و اطلاع کافی برای به کارگیری موثر سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی بانک در خصوص مپ/تت را دارد. کارکنان جدید استخدام نیز باید هر چه

سریعتر در این دوره ها شرکت کنند. مطالب آموزشی باید به روز باشد. حوزه و تناوب این دوره های آموزشی باید با توجه به عوامل ریسک که متوجه کارکنان و مسئولیت های آنان است و سطح و ماهیت ریسک موجود در بانک طراحی شود^{۵۳}.

۱۰- نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم

همانطور که پیشتر گفته شد نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت متمایز از رویکرد مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم است. اما نظارت مبتنی بر ریسک بدون پذیرش و اعمال رویکرد مبتنی بر ریسک در موسسات مالی امکان پذیر نیست یا بسیار مشکل خواهد بود. نظارت مبتنی بر ریسک در دو سطح می تواند مورد نظر قرار گیرد، یکی نظارت مبتنی بر ریسک در سطح ملی که عبارت است از نظارت بر بنگاه ها و موسسات مالی توسط مقام ناظر و دیگری نظارت مبتنی بر ریسک در سطح بنگاه - در اینجا یک بانک یا موسسه مالی - که عبارت از نظارت توسط بخش نظارتی یک بنگاه یا موسسه مالی بر واحدهای تابعه یا شعب خود است. اما آنچه در این بخش مورد نظر است نظارت مبتنی بر ریسک در سطح ملی یا نظارت مبتنی بر ریسک توسط مقام ناظر بر موسسات مالی است.

در هر کشوری، مقام نظارتی زمانی که قصد طراحی و اعمال نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت دارد، در وهله نخست برای اعمال نظارت و کنترل ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم باید ابزارهایی را در اختیار داشته باشد، از جمله این ابزارها عبارتند از:

- اختیارات قانونی مقام ناظر؛ از جمله اختیار نظارت بر موسسه های مشمول قانون مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم و اختیار انجام ارزیابی های مناسب از موسسه های فوق است.
- بازرسی از موسسه های مشمول قانون مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم؛ این بازرسی می تواند به شیوه های مختلف انجام شود از جمله^{۵۴}:

✓ پرسشنامه ای، درخواست اطلاعات از مدیریت ارشد در مورد اقدامات موسسه در خصوص

مپ/تت در قالب تکمیل اطلاعات یک پرسشنامه؛

✓ تشکیل جلسه یا مصاحبه تلفنی یا کنفرانس از راه دور با مدیریت ارشد، این جلسات

می تواند به صورت رسمی یا غیر رسمی برقرار شود؛

✓ کسب اطلاعات دوره ای از موسسه، برای مثال کسب اطلاعات به طور ماهیانه، فصلی یا

سالانه؛

✓ درخواست موردی اطلاعات، برای مثال اطلاعات در خصوص چارت سازمانی، شرح وظایف مدیریت ارشد، ترکیب کمیته‌های موجود در موسسه، خود ارزیابی موسسه از اقداماتش در خصوص مپ/تت، اسناد تنظیم شده در مورد کنترل‌ها و رویه‌های داخلی، حسابرسی‌های داخلی در مورد تطابق عملیات موسسه با رویه‌ها و کنترل‌های داخلی، گزارش‌های بازرسان خارجی، گزارش‌های بخش نظارت تطبیقی، اطلاعات اخذ شده از گزارش‌های موارد مشکوک؛

✓ بررسی اطلاعات حاصل از سایر منابع، این اطلاعات و هشدارها می‌تواند از مقامات مجری قانون، سایر ناظران، کارکنان، سایر کسب و کارها یا از مردم اخذ شود؛

✓ کسب اطلاع از موسسه‌های کارآگاهی خصوصی؛

✓ انجام پژوهش موردی، مقام ناظر می‌تواند برای بررسی جنبه خاصی از امور در خصوص مپ/تت از تعدادی صاحبان مشاغل درخواست مشارکت در یک پروژه مطالعاتی کند. در این صورت تعدادی از ابزارهای فوق می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد؛

✓ بررسی برخی از پرونده‌های موسسه به منظور تجزیه و تحلیل نحوه تصمیم‌گیری بنگاه در خصوص انجام کنترل‌ها در مورد مپ/تت.

▪ صدور دستورالعمل و برقراری روابط دو سویه بین مقام نظارتی و موسسات مالی؛ صدور دستورالعمل توسط مقام ناظر یا مقام مسوول بازار مالی، بخش مهمی از روش یا رویکرد نظارتی مبتنی بر ریسک است. این دستورالعمل‌ها به موسسات مالی کمک می‌کند مسئولیت خود و انتظارات مقام نظارتی از آنها در زمینه مبارزه با پولشویی را درک کنند. بدون وجود دستورالعمل مناسب، اقدامات نظارتی ممکن است نامناسب، غیرقابل پیش‌بینی یا مستبدانه بنظر برسد. مقام نظارتی در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم باید چگونگی برقراری ارتباط به منظور ارائه پیام‌های شفاف به موسسات مالی را مورد نظر قرار دهد. این دستورالعمل‌ها می‌تواند شامل الزامات سطح بالا، قواعد در خصوص روش یا رویکرد مبتنی بر ریسک برای مپ/تت یا چگونگی به کارگیری بهتر کنترل‌ها در خصوص مپ/تت باشد. از جمله این دستورالعمل‌ها و روابط بین مقام ناظر و موسسات مالی عبارتند از:

✓ صدور دستورالعمل عمومی در خصوص مپ/تت توسط مقام ناظر؛

✓ فراهم کردن آموزش توسط مقام ناظر در خصوص مپ/تت برای کارکنان موسسات مالی؛

✓ برقراری ارتباط میان ناظران و موسسه‌های مالی از طریق پست الکترونیکی و تبادل نظر

شفاهی یا کتبی ناظران با موسسه‌های مالی در خصوص مسائل مربوط به مپ/تت؛

✓ راهنمایی فردی، ناظران می‌توانند به صورت حضوری یا غیر حضوری یک موسسه مالی را

در خصوص نگرانی‌ها و مشکلات موسسه در خصوص مپ/تت راهنمایی کنند.

▪ اقدامات تنبیهی و جریمه؛ هر چند برای تصحیح کاستی‌ها در خصوص مپ/تت استفاده از این ابزار

درست نیست، اما به هر حال مقام ناظر باید در جای مناسب خود از این ابزار نیز استفاده کند؛ به ویژه

زمانی که منشاء وجوه موضوع پولشویی حاصل از جرائم بسیار خطرناک باشد، مقررات می‌تواند این

اختیار را به مقام ناظر بدهد جرم فوق را در جریان دادرسی قرار دهد.

مقام ناظر با استفاده از ابزارهای فوق قادر خواهد بود اقدامات موسسه‌ها در خصوص مپ/تت را با

موسسه‌های مشابه مورد قیاس قرار دهد و قضاوت خود در خصوص کیفیت کنترل موسسه‌ها در خصوص

مپ/تت را اطلاع‌رسانی کند. به هر حال در روش یا رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک، تفاوت کنترل‌های بنگاه‌ها

در خصوص مپ/تت پذیرفته شده و قابل توجیه است. در مواردی که قصور و کاستی مشخص می‌شود نیز مقام

ناظر باید اقدامات مناسبی به عمل آورد تا اطمینان یابد بنگاه‌ها به طور مناسب و به موقع برای تصحیح

کاستی‌ها اقدام کرده اند.

۱۱- نحوه تجزیه و تحلیل و ارزیابی ریسک موسسات مالی توسط ناظران بانکی، پیشنهادی کمیته نظارت بانکی

بال(بازل)

در نظارت مبتنی بر ریسک، مساله عمده تجزیه و تحلیل و نحوه ارزیابی ریسک موسسات مالی

است. کمیته نظارت بانکی بال^{۵۵} نیز در اصول اساسی خود برای نظارت بانکی موثر، بویژه در اصول ۱۱۴ الی ۲۹

بر مدیریت ریسک تاکید کرده است. در اصل ۲۹ از اصول اساسی این کمیته، ویرایش سال ۲۰۱۲ (مشابه

اصل ۱۸ ویرایش سال ۲۰۰۶) نیز تاکید خاص روی ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم و کنترل آن دارد.

این کمیته در راستای مدیریت و تجزیه و تحلیل ریسک نیز با تشکیل کارگروهی در مورد ماتریس ریسک

بانکداری برون مرزی^{۵۶}، پیشنهادی در مورد نحوه تجزیه و تحلیل ریسک موسسات مالی ارائه داده است که

می‌تواند توسط موسسه‌های مالی و مقامات ناظر برای بررسی ریسک‌های پولشویی موسسات مالی مورد

استفاده قرار گیرد. تجزیه و تحلیل فوق به شرح جدول زیر است^{۵۷}:

تجزیه و تحلیل ریسک پیشنهاد شده توسط کمیته نظارت بانکی بازل

ریسک بالا	ریسک متوسط	ریسک پایین
رشد قابل ملاحظه تعداد مشتریان در حوزه‌های مختلف و وسیع جغرافیایی.	افزایش تعداد مشتری بخاطر افزایش شعبه، ادغام یا تغییرات در مالکیت	عمده مشتری‌ها، مشتری‌های دائم و شناخته شده هستند.
بانک محصولات و خدمات الکترونیکی وسیعی را ارائه می‌دهد(از جمله انتقالات حساب، پرداخت الکترونیکی صورت حساب ^{۵۸} و گشایش حساب از طریق اینترنت).	بانک در شروع بانکداری الکترونیکی است و محصولات و خدمات الکترونیکی محدودی را ارائه می‌دهد.	بانک فاقد عملیات بانکی الکترونیکی است، بانک فاقد وب سایت اطلاعاتی یا عملیاتی است.
بانک دارای تعداد زیادی مشتری با فعالیت پرریسک است. از جمله: نقدکنندگان چک ^{۵۹} ، دکه‌های فروش ^{۶۰} ، انتقال دهندگان پول ^{۶۱} ، شرکت‌های واردات و صادرات، شرکت‌های برون مرزی، اشخاص صاحب منصب سیاسی و افراد خارجی.	بانک دارای تعداد کمی مشتری با فعالیت پرریسک است. از آن جمله: نقد کنندگان چک ^{۵۹} ، دکه‌های فروش ^{۶۰} ، انتقال‌دهندگان پول ^{۶۱} ، شرکت‌های واردات و صادرات، شرکت‌های برون مرزی، اشخاص صاحب منصب سیاسی و افراد خارجی.	بانک دارای چند مشتری با فعالیت پرریسک است.
بانک دارای تعداد زیادی حساب کارگزاری خارجی با موسسه‌های مالی فاقد رویه‌ها و سیاست‌های اجرایی مناسب در خصوص مبارزه با پولشویی است. به ویژه این که موسسه‌ها در کشورهای پرخطر استقرار دارند یا اینکه بانک فعالیت‌های قابل توجه در زمینه حمل یا نقل و انتقال ارز و ابزارهای پولی انجام می‌دهد. حساب‌های ویژه یا حساب‌ها کارگزاری قابل پرداخت ارائه می‌دهد.	بانک چند حساب کارگزاری خارجی دارد اما اصولاً با موسسه‌های مالی در کشورهای کم ریسک که به میزان کافی سیاست مبارزه با پولشویی دارند و میزبان کمی فعالیت در خصوص حمل یا نقل و انتقال ارز و ابزارهای پولی دارد و دارای تعداد کمی حساب‌های ویژه یا حساب‌های کارگزاری قابل پرداخت است.	بانک حساب‌های کارگزاری خارجی ندارد. حساب‌های ویژه ارائه نمی‌دهد. حساب‌های کارگزاری قابل پرداخت ^{۶۵} نیز ارائه نمی‌دهد و فعالیت‌های حمل یا نقل و انتقال ارز و ابزارهای پولی ^{۶۶} انجام نمی‌دهد.
بانک خدمات بانکی خصوصی داخلی قابل ملاحظه‌ای را ارائه می‌دهد یا میزان قابل ملاحظه و در حال رشدی مدیریت دارایی و صندوق‌های سرمایه‌گذاری امانی انجام می‌دهد. خدمات بانکی خصوصی یا خدمات مدیریت دارایی بانک در حال رشد است. محصولات ارائه شده شامل خدمات مدیریت سرمایه‌گذاری و حساب‌های امانی ^{۶۸} است که عمدتاً جنبه سرمایه‌گذاری دارند.	بانک خدمات بانکی خصوصی داخلی محدودی ارائه می‌دهد یا به میزان محدودی مدیریت دارایی و صندوق‌های سرمایه‌گذاری امانی انجام می‌دهد یا خدماتی ارائه می‌دهد که بانک اختیار سرمایه‌گذاری دارد. بانک طرح استراتژیکی دارد که می‌تواند فعالیت بانک در زمینه صندوق‌های سرمایه‌گذاری امانی را افزایش دهد.	بانک خدمات بانکی خصوصی ارائه نمی‌دهد یا به شکل محدودی این خدمات را ارائه می‌دهد. همچنین بانک خدمات و محصولات در زمینه مدیریت دارایی و صندوق‌های سرمایه‌گذاری امانی ^{۶۷} ارائه نمی‌دهد یا به صورت خیلی محدودی این خدمات و محصولات را ارائه می‌دهد.
بانک دارای تعداد زیادی حساب‌های بین‌المللی با فعالیت ارزی غیر روشن است.	بانک دارای تعداد محدودی حساب‌های بین‌المللی با فعالیت ارزی غیر روشن است.	بانک چند حساب بین‌المللی دارد یا حجم بسیار پایینی از فعالیت ارزی در حساب‌ها دارد.
بانک تعداد زیادی انتقال وجوه برای غیرمشتریان و انتقالات قابل پرداخت بر اساس شناسایی مشتری ^{۶۹} دارد. بانک اغلب دارای انتقالات وجوه از حساب‌های اشخاص حقیقی و حقوقی به/ یا از کشورهای پرریسک و کشورهای امن از نظر مالی است.	بانک دارای تعداد محدودی انتقالات وجوه به خارج است. بانک تعدادی نقل و انتقالات بین المللی از حساب‌های شخصی یا شرکتی با کشورهای کم ریسک دارد.	بانک تعداد محدود و منحصر به فردی انتقال وجوه به خارج برای مشتریان، غیرمشتریان و نقل و انتقال محدود شخص ثالث دارد.
بانک حجم قابل توجهی نقل و انتقال با مناطق جغرافیایی پرخطر دارد.	بانک نقل و انتقالات کمی با مناطق جغرافیایی پرخطر دارد.	بانک هیچ نقل و انتقالی با مناطق جغرافیایی پرخطر ندارد.
گردش مالی بانک بالا است؛ به ویژه گردش مالی صندوق داران.	گردش مالی صندوق داران پایین است اما در سایر شعبه‌های ممکن است وضعیت متفاوت باشد.	گردش مالی ^{۷۰} صندوق‌داران یا کارکنان سایر شعبه‌ها پایین است.

لازم به ذکر است که روش واحدی برای ارزیابی ریسک یک بنگاه یا موسسه مالی وجود ندارد اما اغلب، شاخص های مشابهی برای ارزیابی ریسک یک موسسه مورد نظر قرار می گیرد؛ برای مثال روش بانک مرکزی نیوزلند برای ارزیابی ریسک بانک ها و موسسات مالی به شرح جدول زیر است:

روش بررسی ریسک موسسه مالی توسط بانک مرکزی نیوزلند^{۲۱}

ریسک های ساختاری	عوامل افزایش دهنده ریسک	عوامل کاهش دهنده ریسک
اندازه موسسه	- موسسه دارایی های بزرگی در اختیار داشته باشد. - نقل و انتقالات انجام شده توسط موسسه ارزش بالایی داشته باشد.	- موسسه دارایی های کمی در اختیار داشته باشد. - نقل و انتقالات انجام شده توسط موسسه ارزش کمی داشته باشد.
حجم نقل و انتقالات انجام شده توسط موسسه	حجم بالای نقل و انتقالات، کنترل قانونی بودن نقل و انتقال را مشکل سازد.	حجم پایین نقل و انتقالات، کنترل قانونی بودن نقل و انتقال را آسان سازد.
محصولات و خدمات ارائه شده توسط موسسه	- محصولات و خدمات نقدی محور ارائه شده توسط موسسه زیاد باشد. - درصد بالایی از محصولات و خدمات با پرداخت نقدی به مشتری ارائه شود.	هیچ محصول یا خدمتی به طور نقدی در اختیار مشتری قرار داده نشود یا تعداد محدودی محصول یا خدمت نقدی به مشتری ارائه شود.
نقل و انتقالات بین المللی انجام شده توسط موسسه	- بالا بودن سطح نقل و انتقالات با موسسات برون مرزی یا کشورهای دیگر؛ - طرف های معامله موسسه در کشورهای پرریسک مستقر باشند؛ - موسسه دارای حساب های کارگزاری باشد؛ - کشور مادر، مبدا و مقصد نقل و انتقال نباشد.	- موسسه فقط نقل و انتقالات در داخل کشور دارد؛ - موسسه فقط با کشورهای مقید به رعایت الزامات مپ/تت، طرف معامله است؛ - موسسه با موسسات سازمان یافته در کشورهای مقید به رعایت الزامات مپ/تت، طرف معامله باشد.
مشتریان موسسه	مشتریان موسسه شامل اشخاص زیر هستند: - صاحب منصبان سیاسی؛ - افراد با ارزش خالص بالای حساب ^{۲۲} ؛ - خیریه ها و موسسات امین؛ - موسسه های برون مرزی به ویژه موسسات مستقر در مناطق امن مالی.	- تمام یا بیشتر مشتریان از شهروندان کشور مادر موسسه باشند؛ - نقل و انتقالات و ارزش حساب های موجود در موسسه کم باشد؛ - نقل و انتقالات انجام گرفته از طریق موسسه منطبق با ویژگی حرفه ای مشتریان باشد؛ - ساختار مالکیت شرکت هایی که مشتری موسسه هستند، شفاف باشد؛ - مشتری حقوقی مطابق با قوانین مپ/تت سازماندهی شده باشد.
شاخص ها	- تعداد زیاد گزارش نقل و انتقالات مشکوک؛ - تعداد زیاد گزارشات حاکی از نقل و انتقالات یا رفتار مشکوک؛ - سطح پایین گزارش موارد مشکوک در جایی که تطابق با سطح مورد انتظار نرخ جرائم در منطقه محل استقرار موسسه ندارد.	تعداد پایین گزارش نقل و انتقالات مشکوک، منطبق با نرخ پایین و مورد انتظار جرائم در منطقه محل استقرار موسسه باشد.

۱۲- تجربه برخی از کشورها در خصوص نظارت مبتنی بر ریسک برای مقابله با پولشویی/تامین مالی تروریسم

یافته‌های کارشناسان بانک جهانی در بررسی میدانی کشورهای منتخبی که نظارت قابل توجهی در خصوص مپ/تت داشته‌اند، حاکی از اعمال نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت در برخی از این کشورها بود؛ از جمله این کشورها عبارت بودند از^{۷۳}:

▪ **کانادا:** در این کشور اداره نظارت موسسه‌های مالی (OSFI)، به منظور نظارت بر این موسسه‌ها، روش ترکیبی به کار گرفته است که جنبه‌هایی از دو روش استاندارد شده و روش مبتنی بر ریسک را در بر دارد. در این روش اداره فوق، بر اساس تجزیه و تحلیل مجموعه یا سبد ریسک پولشویی هر بانک یا شرکت بیمه، آنها را در سه گروه پر ریسک، ریسک میانه و کم ریسک، رتبه‌بندی می‌کند. سطوح ریسک بر اساس ترکیبی از عوامل مشخص می‌شود: اندازه و تعداد شعبه‌ها، وجود عملیات خارجی و محصولات عرضه شده مستعد سوء استفاده برای پولشویی (مانند خدمات نقل و انتقال پولی از طریق خطوط تلفن یا اینترنت). بر اساس تجزیه و تحلیل عوامل فوق، موسسه‌ها در سه گروه پر ریسک، ریسک میانه و کم ریسک قرار خواهند گرفت. موسسه‌هایی که در گروه پر ریسک قرار می‌گیرند، دوره زمانی نظارت آنها سه سال است، به این معنی که برای مدت سه سال به طور مداوم مورد کنترل و نظارت قرار گرفته و اطلاعات حاصل از کنترل‌ها به صورت مداوم به روز می‌شود. موسسه‌هایی که در گروه ریسک میانه و کم ریسک قرار می‌گیرند، هر چهار یا پنج سال مورد بازرسی قرار می‌گیرند، مگر اینکه تغییر قابل توجهی در مدیریت و حوزه فعالیت آن موسسه‌ها رخ داده باشد که در این صورت مورد ارزیابی و بررسی مجدد قرار می‌گیرند.

▪ **سنگاپور:** در این کشور مقام نظارتی، به جای قوانین و مقررات تجویزی و به کارگیری یک قاعده نظارتی برای همه، یک روش مبتنی بر ریسک را برای نظارت پذیرفته است. در این چارچوب، بررسی یک سازمان از طریق درک فعالیت‌های آن، رویه مدیریت ریسک و محیط عملیاتی آن انجام می‌شود. مراحل اصلی در فرایند بررسی ریسک عبارتند از:

✓ تعیین عمده فعالیت‌های انجام شده توسط بانک؛

✓ ارزیابی ریسک‌های ذاتی و کفایت روش یا راه کار مدیریت ریسک موسسه یا بانک و

کنترل‌های داخلی صورت گرفته برای هر یک از فعالیت‌های موسسه؛

✓ بررسی قدرت مالی موسسه و کفایت نظارت هیات مدیره و مدیران ارشد از موسسه؛

✓ تعیین رتبه ریسک کلی^{۷۴} بانک یا موسسه و در نتیجه اقدامات نظارتی مورد نیاز.

برای تعیین مجموعه یا سبد ریسک بانک یا موسسه مورد نظر، مقام نظارتی، اطلاعات لازم را از تعدادی

منابع نظارت حضوری و غیرحضوری جمع‌آوری می‌کند. این اطلاعات شامل موارد زیر است:

✓ درآمدهای معمول بانک که در صورت‌های مالی مشخص شده؛

✓ سیاست‌ها و رویه‌های داخلی بانک و ارزیابی بانک از مجموعه یا سبد ریسک خود؛

✓ گزارش‌های حسابرسی داخلی و خارجی؛

✓ در مورد بانک‌های خارجی، کسب اطلاع از مقام نظارتی کشور مادر؛

✓ گزارش‌های نظارت قبلی؛

✓ گزارش‌های نقل و انتقالات مشکوک بانک که توسط واحد اطلاعات مالی سنگاپور تایید

شده باشد؛

بر اساس روش مبتنی بر ریسک، سازمان‌ها در دسته‌بندی نظارتی مجزا قرار گرفته و در نتیجه از لحاظ دامنه و شدت نظارت به صورت متفاوت مورد نظارت قرار می‌گیرند. دوره تناوب نظارت حضوری، انواع نظارت (متمرکز بر مپ/ تت یا نظارت مپ/ تت به عنوان بخشی از کل حوزه نظارت) و نواحی که لازم است مورد نظارت بیشتری قرارگیرد، توسط مقام نظارتی مشخص می‌شود.

▪ **مالزی:** در این کشور بانک مرکزی یک روش مبتنی بر ریسک را برای نظارت حضوری پذیرفته است.

بر این اساس بانک مرکزی مدیران میانی را برای انجام نظارت حضوری و جمع‌آوری اطلاعات در مورد بانک‌ها مشخص می‌کند. سپس آنها یک توافقنامه بازرسی مبتنی بر ریسک تهیه می‌کنند. در این توافقنامه سطوحی که نیاز به نظارت پیشرفته دارد، مشخص می‌شود. مدیران اطلاعات لازم برای انجام نظارت را از منابع مختلف از جمله اداره‌های بانک مرکزی مالزی و حسابرس‌های داخلی و خارجی بانک جمع‌آوری می‌کنند. پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از بازرسی قبلی، ماتریس کنترل ریسک^{۷۵} تهیه می‌شود. سپس با نظر به نتایج حاصل از ماتریس فوق، حوزه‌های ریسک خاص و حوزه‌هایی که کنترل ناکافی در مورد آنها تشخیص داده شود و نیاز به افزایش نظارت دارند، مشخص می‌شوند. بازرسان بانک مرکزی حوزه نظارت حضوری را تعیین و نیازهای پرسنلی مناسب را نیز مشخص می‌کنند. علاوه بر این، آنها دوره تناوب انجام نظارت را نیز مشخص می‌کنند. این دوره تناوب نمی‌تواند کمتر از هر ۱۲ تا ۱۸ ماه باشد. در کره جنوبی واحد خدمات نظارت مالی^{۷۶} (FSS) به منظور تعیین حوزه بازرسی، سازماندهی و تعیین نیازهای پرسنلی جهت انجام نظارت حضوری، اطلاعات لازم در مورد بانک مورد نظر را از منابع مختلف جمع‌آوری می‌کند. این منابع شامل واحد اطلاعات مالی کره، مقامات مجری قانون، رسانه‌ها و گزارش‌هایی است که در خصوص مجموعه یا

سبب ریسک بانک مورد نظر تهیه شده است. بر اساس این اطلاعات واحد خدمات نظارت مالی قادر خواهد بود حوزه و دوره تناوب بازرسی‌ها، اندازه و ترکیب تیم بازرسی حضوری را تعیین کند.

- **هنگ کنگ:** در این کشور بانک مرکزی به منظور بازرسی بانک‌های بزرگ و پیچیده، شعبه‌ها و نمایندگی‌های خارجی آن‌ها روش گروه‌بندی^{۷۷} را پذیرفته است. شعبه‌های فرامرزی بانک‌های ثبت شده در هنگ کنگ نیز ملزم به رعایت مقررات و دستورالعمل‌های تدوین شده در این کشور هستند، البته در صورتی که مغایر با مقررات کشور میزبان نباشد. در هنگ کنگ نظارت حضوری شامل ارزیابی مپ/تت نیز می‌باشد. در این کشور بازرسی مپ/تت بخشی از بازرسی کامل بانک است. بازرسی توسط گروه‌های متخصص انجام می‌شود و تمرکز آن تنها بر موضوعات مپ/تت است. در اینجا دو نوع بررسی ممکن است انجام گیرد که عبارتند از: (۱) بررسی کامل یک بانک خاص از نظر مپ/تت (۲) بررسی یک مساله واحد در زمینه مپ/تت در سطح صنعت بانکداری، از آن جمله مساله شناسایی کامل مشتری در بانکداری خصوصی. انتخاب بانک‌ها برای بازرسی و حوزه بازرسی‌ها، سالانه و بر اساس مجموعه یا سبد ریسک بانک تعیین می‌شود. مجموعه یا سبد ریسک بانک نیز بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از منابع مختلف، از جمله مذاکرات و بحث میان متخصصان مپ/تت با بازرسان مسوول بازرسی تمام حوزه‌های بانک، بدست می‌آید.
- **هلند:** در این کشور پس از انجام نظارت توسط بازرسان، رتبه صلاحیت عمومی بانک‌ها در خصوص مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم به شرح جدول زیر مشخص می‌شود^{۷۸}:

نمونه‌ای از چگونگی تعیین رتبه صلاحیت عمومی بانک‌ها در هلند

توضیحات	صلاحیت‌های عمومی
اقدامات کنترلی سازمان از نظر طراحی و عملیات از کیفیت بالایی برخوردار است. سازوکار مدیریت شناسایی کامل و دقیق مشتری، کنترل صحیح ریسک‌ها را تامین می‌کند و به میزان کافی مشتری‌ها و فعالیت سازمان را پوشش می‌دهد.	کنترل قوی است. (رتبه ۱ صلاحیت)
طراحی و عملکرد اقدام‌های کنترلی، حداقل تطابق را با الزامات و شرایط مقرر دارند. ریسک‌های مربوط مشخص و تجزیه و تحلیل شده است و کنترل ریسک به عنوان بخشی از عملیات داخلی بنگاه تامین شده است. ساز و کار مدیریت شناسایی مشتری، به میزان کافی فعالیت سازمان و مشتری‌ها را پوشش داده و رضایت‌بخش است.	کنترل رضایت بخش است. (رتبه ۲ صلاحیت)
اقدام‌های کنترلی سازمان به طور رضایت‌بخشی تنظیم نشده است و به اندازه کافی موثر نیستند یا برای کنترل حوزه‌های ریسک اصلی یا ریسک‌های اولیه کار ساز نیستند. طراحی و عملکرد اقدام‌های کنترلی درخصوص شناسایی مشتری برای پوشش دادن مشتری‌ها و فعالیت‌های سازمان ناکافی است و نیاز به اصلاحات اساسی دارد.	کنترل ناکافی است. (رتبه ۳ صلاحیت)
در داخل سازمان، اصولاً اقدام‌های کنترلی وجود ندارد. به منظور شناسایی، تجزیه و تحلیل و کنترل ریسک‌ها، ساز و کار مدیریتی سازمان نیاز جدی و فوری به اصلاحات دارد. ساز و کار مدیریت شناسایی دقیق مشتری به گونه‌ای است که شناسایی تمام فعالیت‌های سازمان و مشتری‌ها را پوشش نمی‌دهد یا به سختی پوشش می‌دهد.	فاقد کنترل یا ضعف کنترل است. (رتبه ۴ صلاحیت)

کلام آخر

تجربه کشورهای مختلف حاکی از آن است که رویکرد یا روش کاراً و موثر برای نظارت بانک‌ها، نظارت مبتنی بر ریسک است^{۷۹}. این رویکرد توسط گروه ویژه اقدام مالی (FATF) نیز توصیه شده است. با عنایت به کمبود منابع نظارتی (هم از نظر منابع مالی، هم از نظر تعداد بازرسان نظارتی) در اکثر کشورها، نظارت مبتنی بر ریسک از توجیه اقتصادی کافی نیز برخوردار است. در این رویکرد، مجموعه ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم بانک یا موسسه مالی به عنوان مبنایی برای بررسی برنامه مطابقت مپ/تت و تعیین اثربخشی سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مپ/تت بانک یا موسسه مالی به کار گرفته می‌شود. در واقع هدف این رویکرد یا روش، حداقل کردن هزینه‌های تطبیق عملیات بانک با برنامه مپ/تت آن و اطمینان یافتن از هدایت منابع نظارتی به سوی بانک‌های پر ریسک است. به عبارت دیگر در این رویکرد یا روش، منابع نظارتی بر اساس اولویت‌ها تخصیص داده می‌شود و موسسات با ریسک‌های بالاتر مورد توجه و نظارت بیشتری قرار می‌گیرند. با پذیرش رویکرد یا روش مبتنی بر ریسک، ناظران بانکی می‌توانند تمرکز خود را روی بانک‌هایی بگذارند که با احتمال بیشتری در معرض ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم هستند. بر این اساس، بانک‌هایی که فعالیت‌های پیچیده‌تری انجام می‌دهند و یا بانک‌های بزرگتر که درگیر نقل و انتقالات برون مرزی هستند یا بانک‌هایی که تمرکز فعالیت‌شان بر خدمات بانکی اختصاصی است، بیشتر مورد نظارت و بازرسی قرار می‌گیرند. پذیرش نظارت مبتنی بر ریسک در خصوص مپ/تت بدون اعمال رویکرد مبتنی بر ریسک توسط بنگاه‌ها و موسسات مالی امکان‌پذیر نیست یا بسیار مشکل خواهد بود. پذیرش رویکرد مبتنی بر ریسک توسط بنگاه‌ها و موسسات مالی برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم بدین معنی است که بنگاه‌ها برای مبارزه با پولشویی/تامین مالی تروریسم، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی به کارگیرند که نسبت به ریسک حساس باشند. به عبارت دیگر در این رویکرد، بنگاه‌ها ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم را برای موسسه خود مشخص و ارزیابی می‌کنند و سیستم‌ها و کنترل‌های مناسبی برای مدیریت و کاهش ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم موسسه خود به کار می‌گیرند. بنابراین در صورت پذیرش نظارت مبتنی بر ریسک توسط مقام ناظر، لازم است با تدوین و اصلاح قوانین و مقررات نظارتی، بنگاه‌ها و موسسات مالی را موظف کرد رویکرد مبتنی بر ریسک را در موسسه خود اعمال کرده و یک واحد بررسی یا ارزیابی ریسک در موسسه خود تشکیل دهند که وظیفه آن تعیین مجموعه ریسک بنگاه یا موسسه باشد از جمله ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم و در این راستا موسسات فوق طبق قانون موظف شوند با نظر به عوامل ریسک (ریسک مشتری، ریسک محصول یا خدمت ارائه شده، ریسک منطقه جغرافیایی

حوزه فعالیت موسسه و ریسک نحوه ارائه محصول یا خدمت)، سیستم‌های کنترلی مناسبی برای مپ/تت به کارگیرند، به گونه‌ای که ریسک سوء استفاده از موسسات فوق به حداقل برسد.

پی نوشت ها:

- ^۱- One size fit all.
- ^۲ - مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، راهنمای عملی برای ناظران بانکی، انتشارات بانک جهانی، ترجمه مریم کشتکار، انتشارات بانک مرکزی ج.ا. ایران ۱۳۹۲.
- ^۳ - Financial Action Task Force; FATF.
- این نهاد بین المللی در سال ۱۹۸۹ به منظور تعیین استانداردهای بین المللی و توسعه سیاست های مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در سطح ملی و بین المللی بوجود آمد. این نهاد هم اکنون ۳۶ عضو دارد، شامل: ۳۴ کشور (آمریکا، انگلیس، آرژانتین، آلمان، آفریقای جنوبی، استرالیا، اسپانیا، اتریش، ایتالیا، ایرلند، ایسلند، بلژیک، برزیل، پرتغال، ترکیه، چین، دانمارک، روسیه، ژاپن، سنگاپور، سوئد، سوئیس، فرانسه، فنلاند، کره جنوبی، کانادا، لوکزامبورگ، مکزیک، نروژ، نیوزلند، هلند، هنگ کنگ، هند، یونان) و دو سازمان منطقه‌ای (شورای همکاری خلیج فارس و کمیسیون اروپایی).
- ^۴ - این کمیته در سال ۱۹۷۵ توسط روسای کل بانک های مرکزی کشورهای گروه ده شامل آمریکا، انگلیس، کانادا، فرانسه، آلمان، ژاپن، ایتالیا، بلژیک، هلند و سوئد به منظور ارائه رهنمود برای حفظ سلامت سیستم مالی و پولی کشورها تشکیل شد.
- ^۵ - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p10.
- ^۶ - A risk-based Approach to Anti-Money Laundering Supervision in the UK, Anti-Money Laundering Supervisors' Forum, March 2008.
- ^۷ - Core principles Methodology, Basel Committee on banking Supervision, BIS, October 2006.
- ^۸ - Core Principles for Effective Banking Supervision, the Basel Committee on Banking Supervision, September 2012.
- ^۹ - Sound Management of Risks related Money Laundering and Financing of Terrorism, Basel committee on Banking Supervision, BIS, Jan 2014.
- ^{۱۰} - Dynamic Risk Classification for Anti-Money Laundering ؛SAS Institute Inc. World Headquarters, 2009,p3.
- ^{۱۱} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p2.
- ^{۱۲} - همان مرجع.
- ^{۱۳} - منظور نسخه های بازنگری شده توصیه ها در سال ۱۹۹۶، ۲۰۰۱ و ۲۰۰۳ است.
- ^{۱۴} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p5.
- ^{۱۵} - Money or value transfer services (MVTs).
- در واژه نامه گروه ویژه اقدام مالی منظور از خدمات انتقال ارزش یا پول، موسسات خدمات مالی است که پول نقد، چک و سایر ابزارهای پولی را پذیرفته و آن را به صورت پول نقد یا سایر اشکال دیگر از طریق ابزارهای ارتباطی یا شبکه تسویه متعلق به موسسات خدماتی انتقال ارزش یا پول، به ذینفع مشخصی می پردازند.
- ^{۱۶} - استانداردهای بین المللی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، ترجمه فردوس زارع قاجار و علی قائم مقامی، زیر نظر عبدالمهدی ارجمند نژاد، انتشارات بانک مرکزی ج.ا. ایران ۱۳۹۲، قابل دسترس روی وب سایت بانک مرکزی ج.ا. ایران.
- ^{۱۷} - Legal person and arrangements.
- ^{۱۸} - Nominee shareholder/ nominee director.
- اشخاص حقیقی یا حقوقی هستند که به نمایندگی از سهامداران اصلی و به نفع آنها اقدام به نگهداری و مدیریت سهام متعلق به سهامداران اصلی می کنند.
- ^{۱۹} - منظور از اصول محوری (Core Principles)، اصول مندرج در سه سند شامل: اصول محوری برای نظارت بانکی موثر انتشار یافته توسط کمیته بازل، اصول نظارت بر اوراق بهادار (انتشار یافته توسط سازمان بین المللی کمیسیون اوراق بهادار) و اصول نظارتی بیمه (انتشارات انجمن بین المللی ناظران بیمه) است.
- ^{۲۰} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p2.
- ^{۲۱} - AML/CFT Risk Assessment Guideline, Reserve Bank Of Newzealand,p4.
- ^{۲۲} - Sound Management of Risks related to Money Laundering and Financing of Terrorism, Basel Committee on Banking Supervision, January 2014,p3.
- ^{۲۳} - اصل ۲۹ در اصول اساسی نظارت بانکی کمیته نظارت بانکی بازل (سپتامبر ۲۰۱۲).
- ^{۲۴} - Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism. Basel Committee on Banking Supervision, January 2014,p5.
- ^{۲۵} - The business units.
- ^{۲۶} - Bank-wide.

^{۲۷} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p27.

²⁸ - همان مرجع صفحه ۵.

^{۲۹} - همان مرجع صفحه ۲.

^{۳۰} - pooled account ، حسابی است به نام هر یک از کارگزاران بورس اوراق بهادار یا بورس فلزات که از طریق آن برای مشتری‌های خود خرید و فروش انجام می‌دهند. مشتری از طریق این حساب برای خرید اوراق بهادار به کارگزار خود پول می‌دهد. همچنین کارگزار از طریق این حساب وجه اوراق بهادار فروش رفته مشتری خود را می‌پردازد.

^{۳۱} - Internet based trading accounts.

^{۳۲} - Tax heaven.

^{۳۳} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p11

^{۳۴} - stakeholders.

^{۳۵} - Financial services regulators.

^{۳۶} - Trade bodies.

^{۳۷} - همان مرجع، صفحه ۱۴.

^{۳۸} - Cash-based transactions

^{۳۹} - Predicate offence.

^{۴۰} - همان مرجع، صفحه ۲۲.

^{۴۱} - Dynamic Risk Classification for Anti-Money Laundering; SAS Institute Inc. World Headquarters, 2009,p4.

^{۴۲} - High net worth individual (private banking).

^{۴۳} - Multiple tiered account.

^{۴۴} - Intermediate corporate vehicles.

^{۴۵} - Linked accounts.

ترتیباتی است که به موجب آن، یک بانک مجاز می‌شود برای پوشش دادن برداشت بیش از حد از حساب کارت اعتباری یا کسری حساب جاری مشتری، از حساب سپرده مشتری یا سایر حساب‌های مشتری برداشت کند.

^{۴۶} - Sound Management of Risks Related to Money Laundering and Financing of Terrorism. Basel Committee on Banking Supervision; BCBS, January 2014.

^{۴۷} - Enterprise-wide.

^{۴۸} - همان مرجع صفحه ۶.

^{۴۹} - Group entities.

^{۵۰} - همان مرجع صفحه ۱۲.

^{۵۱} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p28.

^{۵۲} - همان مرجع صفحه ۲۸.

^{۵۳} - Sound Management of Risks Related to Money Laundering and Financing of Terrorism. Basel Committee on Banking Supervision; BCBS, January 2014,p5

^{۵۴} - A risk-based approach to anti-money laundering supervision in the UK, Anti-Money Laundering Supervisors' Forum, March 2008, p4

^{۵۵} - کمیته نظارت بانکی بال، یکی از چهار کمیته اصلی مستقر در بانک تسویه بین‌المللی است. این کمیته در سال ۱۹۷۵ مرکب از ده عضو شامل روسای بانک‌های مرکزی کشورهای گروه ده تشکیل شد. اما هم‌اکنون ۲۷ عضو دارد. هدف این کمیته تعیین حداقل استانداردهای نظارتی برای بهبود اثربخشی روش‌های نظارت بانکی بین‌المللی است. در سال ۱۹۹۷، کمیته اصول اساسی ۲۵ گانه نظارتی خود را منتشر کرد. این اصول بعد از چند باز تجدید نظر، آخرین بار در سال ۲۰۱۲ به ۲۹ اصل ارتقاء یافت. اصل ۲۹ در خصوص سوء استفاده از خدمات مالی است. این اصل با نظر به ریسک پولشویی/تامین مالی تروریسم تدوین و طرح ریزی شده است. کمیته هم‌اکنون شامل چند زیر مجموعه و زیر گروه است از جمله گروه کاری کارشناسان مبارزه با پولشویی /تامین مالی تروریسم(زیر گروه روابط بین‌الملل).

^{۵۶} - Cross border banking.

^{۵۷} - FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007,p36.

^{۵۸} - E- bill payment.

^{۵۹} - Check cashers.

^{۶۰} - Convenience stores

^{۶۱} - Money transmitters.

^{۶۲} - Check cashers.

^{۶۳} - Convenience stores.

^{۶۴} - Money transmitters.

^{۶۵} - Payable through account.

^{۶۶} - Pouch activities.

^{۶۷} - Trust.

تراست به معنی شرکت امانی یا صندوق تعاونی یا صندوق سرمایه گذاری امانی، شرکتی است که می تواند وجوه امانی نزد خود را به نمایندگی از طرف امانت گذران اداره کند. در واقع در تراست، مالکان ذینفع جدا از مالکان یا کنترل کنندگان قانونی شرکت یا صندوق تعاونی هستند.

^{۶۸} - Trust accounts.

حساب های امانی حساب های پس اندازی است که توسط یک شرکت امانت پذیر یا امین سپرده گذاری می شود. وجوه این حساب متعلق به افراد ذینفعی است که موسسه امین از جانب آنها این وجوه را اداره و مدیریت می کند.

^{۶۹} - Payable Upon Proper Identification (PUPID) transactions.

^{۷۰} - Turnover.

^{۷۱} - Sector Risk Assessment For Registered Banks, Non-bank Deposit Takers, and Life Insurers Undertaken by Reserve Bank of New Zealand, March 2011, p37.

^{۷۲} - High net worth individuals.

^{۷۳} - مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، راهنمای عملی برای ناظران بانکی، انتشارات بانک جهانی ترجمه مریم کشتکار، انتشارات بانک مرکزی ج.ا. ایران سال ۱۳۹۲.

^{۷۴} - Overall risk.

^{۷۵} - A risk-control matrix.

ماتریسی که به منظور تجزیه و تحلیل ریسک تنظیم می شود. ستون های ماتریس انواع ریسک ها و ردیف های ماتریس انواع کنترل هایی را مشخص می کند که در خصوص هر ریسک انجام می شود.

^{۷۶} - The Financial Supervisory Service.

^{۷۷} - Group level approach.

^{۷۸} - مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، راهنمای عملی برای ناظران بانکی، انتشارات بانک جهانی ترجمه مریم کشتکار، انتشارات بانک مرکزی ج.ا. ایران سال ۱۳۹۲.
^{۷۹} - همان مرجع.

فهرست منابع

الف - منابع فارسی

- ۱- استانداردهای بین المللی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، ترجمه فردوس زارع قاجار و علی قائم مقامی، زیر نظر عبدالمهدی ارجمند نژاد، انتشارات بانک مرکزی سال ۱۳۹۲، قابل دسترس روی وب سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- ۲- مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، راهنمای عملی برای ناظران بانکی، انتشارات بانک جهانی ترجمه مریم کشتکار، انتشارات بانک مرکزی جمهوری اسلامی، ایران سال ۱۳۹۲.

ب - منابع انگلیسی

- ۱- AML/CFT Risk Assessment Guideline, Reserve Bank of Newzealand.
- ۲- FATF, Guidance on the Risk-Based Approach to combating money laundering and terrorist financing, June 2007.
- ۳- Sector Risk Assessment for Registered Banks, Non-bank Deposit Takers, and Life Insurers Undertaken by Reserve Bank of NewZealand, March 2011.
- ۴- Guidance Notes, Systems of control to prevent the financial, system from being used for money laundering or terrorist financing activities, Financial Services Commission(FSC), 10 January 2012.
- ۵- Core Principles for Effective Banking Supervision, the Basel Committee on Banking Supervision, September 2012.
- ۶- Sound Management of Risks Related to Money Laundering and Financing of Terrorism, Basel Committee on Banking Supervision; BCBS January 2014.